МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУПЗ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»

(підпис) Овсяннікова Тімура Олександровича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник (підпис) Паєнтко Тетяна Василівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми (підпис) Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «23» 01 2023 № 9

Завідувач
кафедри (підпис) Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 3 17.01.2023 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 (добре) 08.02.2023 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Ковальова Ї.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Гордєй О.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Камега Т.А.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Бедлинець М.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)

секретар _____ Шепиленко В.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	20		Голова: Ковальова І.О. Зам. зав. кафедри Гордєєв О.Д. Члени комісії: Колода Т.А. Безрукець М.Ф. секретар Шепіленко В.Ю.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	4		
4. Рецензент	від 0 до 5	3		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	35		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 35 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	4 (добре)	08.02.2023	Ковальова І.О. Гордєєв О.Д. Колода Т.А. Безрукець М.Ф. Шепіленко В.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет **Фінансів та цифрових технологій**
Кафедра **Публічних фінансів**
Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
Освітньо-професійна програма **«Управління публічними фінансами»**

Затверджую
в.о. завідувача кафедри публічних фінансів
_____ Тетяна КОЛЯДА
«13» січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувачу вищої освіти

Овсяннікова Тімура Олександровича

1.Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи 30 листопада 2022 року

3.Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану доходної частини Державного бюджету України та напрямів його удосконалення.

Об'єкт дослідження є доходна частина державного бюджету України.

Предмет дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо формування та напрямів удосконалення дохідної частини державного бюджету.

Орієнтовна база дослідження Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна служба статистики України.

4. Вихідні дані до роботи _ законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет - ресурси тощо.

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці, схеми

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ 1.1. Поняття, роль та класифікація доходів державного бюджету 1.2. Правове регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 2.1. Роль податкових надходжень у формуванні доходів державного бюджету 2.2. Аналіз неподаткових надходжень державного бюджету РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

7. Календарний план виконання роботи

№ п\п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022 р.
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12.2022 р.
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023 р.
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023 р.
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 202

8.Дата видачі завдання «10»__01_ 2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) (підпис) Паєнтко Т.В. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми (підпис) Гордей О.Д. (прізвище, ініц

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти (підпис) Овсянніков Т (прізвище, іні

АНОТАЦІЯ

Формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану доходної частини Державного бюджету України та напрямів його удосконалення. Згідно із поставленою метою було визначено наступні завдання:

- охарактеризувати поняття, роль та класифікацію доходів державного бюджету;
- вивчити правове регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України;
- проаналізувати роль податкових надходжень у формуванні доходів державного бюджету;
- здійснити аналіз неподаткових надходжень державного бюджету;
- дослідити зарубіжний досвід і розробити шляхи вдосконалення формування доходів державного бюджету.

Об'єктом дослідження є доходна частина державного бюджету України.

База дослідження: Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна служба статистики України.

Предметом дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо формування та напрямів удосконалення дохідної частини державного бюджету.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтернет-ресурси тощо.

Сформульовані в дипломній роботі теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення доходної частини державного бюджету України.

Ключові слова: доходи державного бюджету, державний бюджет, дохід, бюджетна система

Рік виконання кваліфікаційної роботи - 2022

Рік захисту роботи - 2023

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Поняття, роль та класифікація доходів державного бюджету

1.2. Правове регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Роль податкових надходжень у формуванні доходів державного бюджету

2.2. Аналіз неподаткових надходжень державного бюджету

РОЗДІЛ 3 ЗАРУБІЖНІЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена теоретичною і практичною значущістю питань, що стосуються регулювання і формування доходів бюджету в Україні. Загальновідомо, що ефективна бюджетна система виступає найважливішою гарантією суверенітету держави. Вона визначає її фінансові можливості здійснення своїх внутрішніх і зовнішніх функцій.

Формування доходної частини Державного бюджету є формою перерозподілу грошових коштів та виступає фінансовою основою функціонування всіх рівнів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування не тільки в Україні, а й у всіх державах світового співтовариства. Бюджетні кошти є джерелом фінансування діяльності державних і місцевих органів, що реалізують свої функції щодо забезпечення діяльності вітчизняного соціуму, без чого неможливе саме існування і ефективний захист прав і свобод людини і громадянина, а також реалізація основних положень Конституції України.

Прагнення всіх рівнів влади до зміцнення доходної частини державного бюджету є одним із основних напрямків законодавчої і правозастосовної практики будь-якої держави як основи свого існування. Це пов’язано не тільки з прагненням підвищення доходів через вдосконалення податкової системи, але і посилення вимог до доцільності перерозподілу та витрачання бюджетних коштів в рамках бюджетної системи держави.

Одночасно бюджетна система виступає єдино законною формою акумулювання і перерозподілу публічних фінансів шляхом прийняття бюджету в установленому законодавством порядку. При цьому саме в процесі бюджетних правовідносин визначається розумна необхідність усуспільнення коштів (планування бюджетних доходів), обґрунтовується і вирішує питання про відомчі, функціональні та економічні класифікації бюджетних витрат на черговий фінансовий рік (планування бюджетних витрат). Отже, бюджетна система України являє собою не тільки уніфіковану

форму усуспільнення і перерозподілу публічних фінансів в рамках зведеного бюджету України, а й є найважливішим гарантом реалізації законних прав та свобод громадян, забезпечуючи можливість отримання соціальних стандартів навіть в недостатньо розвинених регіонах країни.

Вирішення завдань щодо підвищення рівня доходів вимагає насамперед оперативного прийняття обґрунтованих стратегічних рішень Уряду задля забезпечення виконання Державного бюджету України. Це обумовлює необхідність створення цілісної системи збору, обробки, передачі, зберігання, аналізу, візуалізації і документування статистичної інформації із метою оцінювання, діагностики, моделювання та оперативного прогнозування доходної частини бюджету та напрямів її удосконалення. Від належної якості і своєчасного прийняття рішень на рівні держави залежить ефективність бюджетного регулювання та дефіцитність бюджету. Виникає необхідність значного поглиблення рівня адаптації існуючих теоретичних положень до сьогочасних умов економічного розвитку.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Питаннями даної сфери займались такі визначні вітчизняні вчені як: В. Венгера, В. Геєць, А. Глущенко, В. Дем'янишин, М. Карлін, А. Крисоватий, М. Кучерявенко, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Пушкарьова, О. Романенко, Ю. Сибірянська, В. Федосов, Л. Фещенк, Ю. Хмарук, І. Чугунов, С. Юрій та ін.

Разом із тим різні підходи до визначення економічної категорії «доходи», які розглядаються в працях вітчизняних науковців, показують відсутність єдиного бачення до виокремлення їхніх класифікаційних ознак. Виникає необхідність виокремлення та уніфікації поняття доходів бюджету як елемента системи соціально-економічного розвитку.

Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану доходної частини Державного бюджету України та напрямів його удосконалення. Згідно із поставленою метою було визначено наступні *завдання:*

охарактеризувати поняття, роль та класифікацію доходів державного бюджету;

вивчити правове регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України

– проаналізувати роль податкових надходжень у формуванні доходів державного бюджету;

- здійснити аналіз неподаткових надходжень державного бюджету;

дослідити зарубіжний досвід і розробити шляхи вдосконалення формування доходів державного бюджету.

Об'єктом дослідження є доходна частина державного бюджету України.

База дослідження: Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна служба статистики України.

Предметом дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо формування та напрямів удосконалення дохідної частини державного бюджету.

Методи дослідження. У процесі написання роботи було використано такі методи дослідження як: як історичний, абстрактно-логічний метод, метод аналогії та порівняння, для аналізу проблематики доходів державного бюджету – методи спостереження, групування, графічного відображення, структурного аналізу.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет-ресурси тощо.

Сформульовані в дипломній роботі теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення доходної частини державного бюджету України.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на Міжнародній науково-практичній конференції з темою: Зарубіжний досвід та шляхи вдосконалення формуванні доходів державного бюджету.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 48 сторінок, містить 19 рисунків та 7 таблиць, список використаних джерел налічує 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Поняття, роль та класифікація доходів Державного бюджету

Бюджет за своєю формою є основним фінансовим планом держави. Він має вертикальну структуру за рівнями органів влади та управління і відповідає бюджетному устрою України. Бюджету притаманні усі ознаки, якими наділений будь-який фінансовий план.

Згідно чинного законодавства Державний бюджет складається із загального і спеціального фондів (ст. 13 БКУ) [1]. Такий розподіл бюджету було запроваджено ще у 2000 р. в Україні. Основна мета такого поділу є забезпечення реальності та прозорості системи оцінки всіх джерел доходів та визначення пріоритетів фінансування витрат [2, с.10].

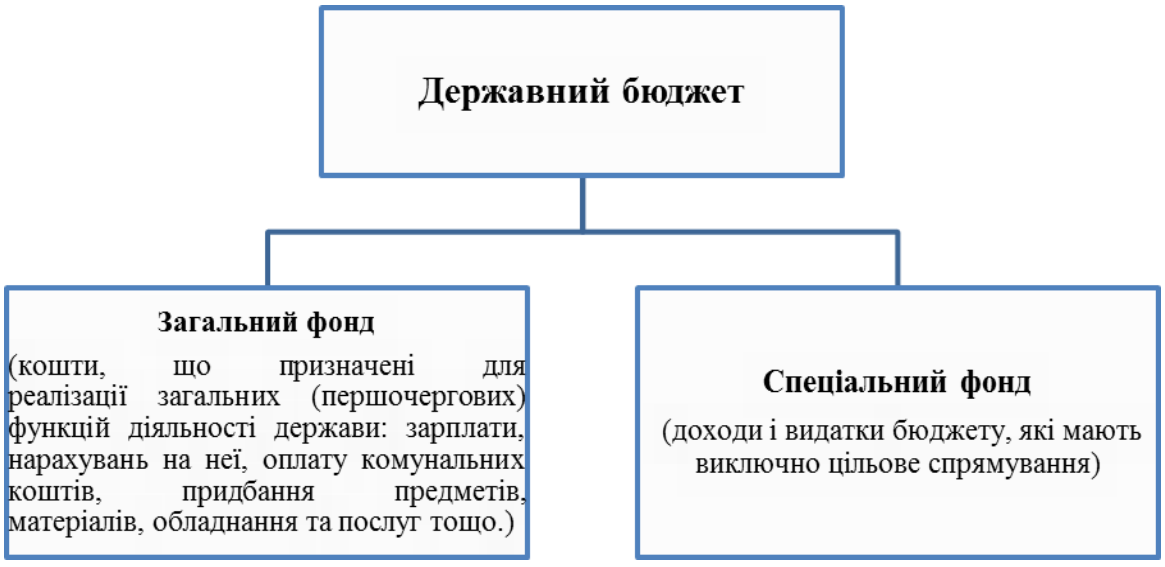

Рис. 1.1 Структура Державного бюджету України

Джерело: [1]

Спеціальний фонд в бюджеті України в середньому складає п'яту частину від загального фонду. Обсяги і використання чітко регламентується і залежать від бюджетних надходжень.

Разом з тим у Державному бюджеті виокремлюють і резервний фонд, який становить не більше 1% від надходжень до загального фонду [1].

У Державному бюджеті України резервний фонд передбачається обов'язково. Рішення щодо необхідності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає Верховна Рада АРК, відповідна місцева рада.

Основний алгоритм створення і призначення даного фонду Державного бюджету демонструє рис.1.2 [1].

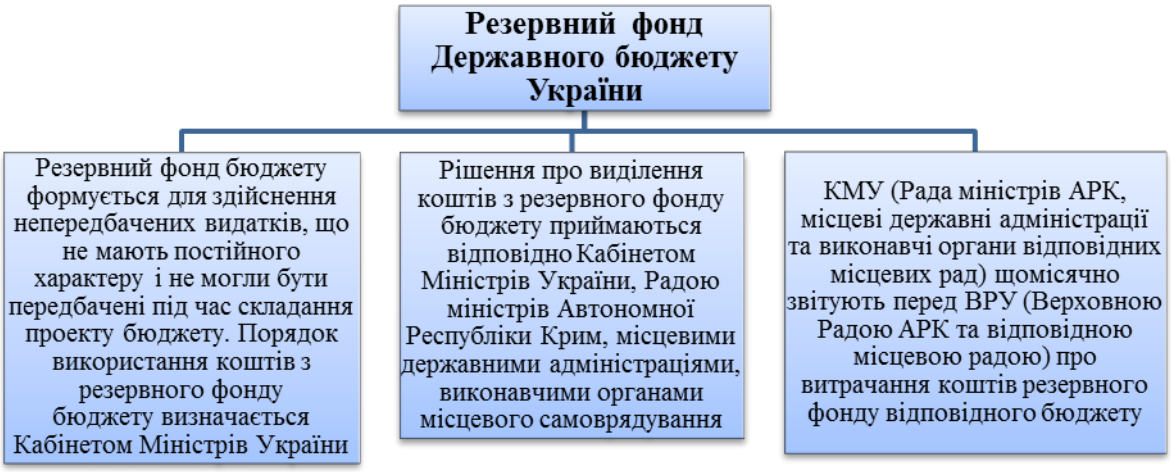

Рис. 1.2 Основні засади створення резервного фонду державного бюджету згідно чинного законодавства (БКУ)

Джерело: [1]

По своїй сутності резервний фонд - це один із видів бюджетних резервів, грошові кошти якого призначені для забезпечення невідкладних витрат та на заходи, що не могли бути передбачені при затвердженні бюджетів або викликані надзвичайними обставинами. В т.ч., кошти резервного фонду спрямовуються на фінансування непередбачуваних видатків, які виникають в державі у результаті настання природних катаклізмів, техногенних катастроф. Це спрощує та дає можливість мінімізувати завдані втрати та наслідки, які можуть бути значними [1].

Бюджетну систему слід уявляти у вигляді сукупності державного бюджету та місцевих бюджетів відповідно до бюджетного устрою країни, яка функціонує на засадах єдності бюджетного устрою, бюджетної політики, бюджетного

права, бюджетних інститутів, взаємодія яких обумовлює формування, мобілізацію і використання бюджетних коштів у відповідності із визначеними єдиними принципами і нормами права суспільних відносин з метою вирішення соціально-економічних завдань держави (рис. 1.3). [4-6].

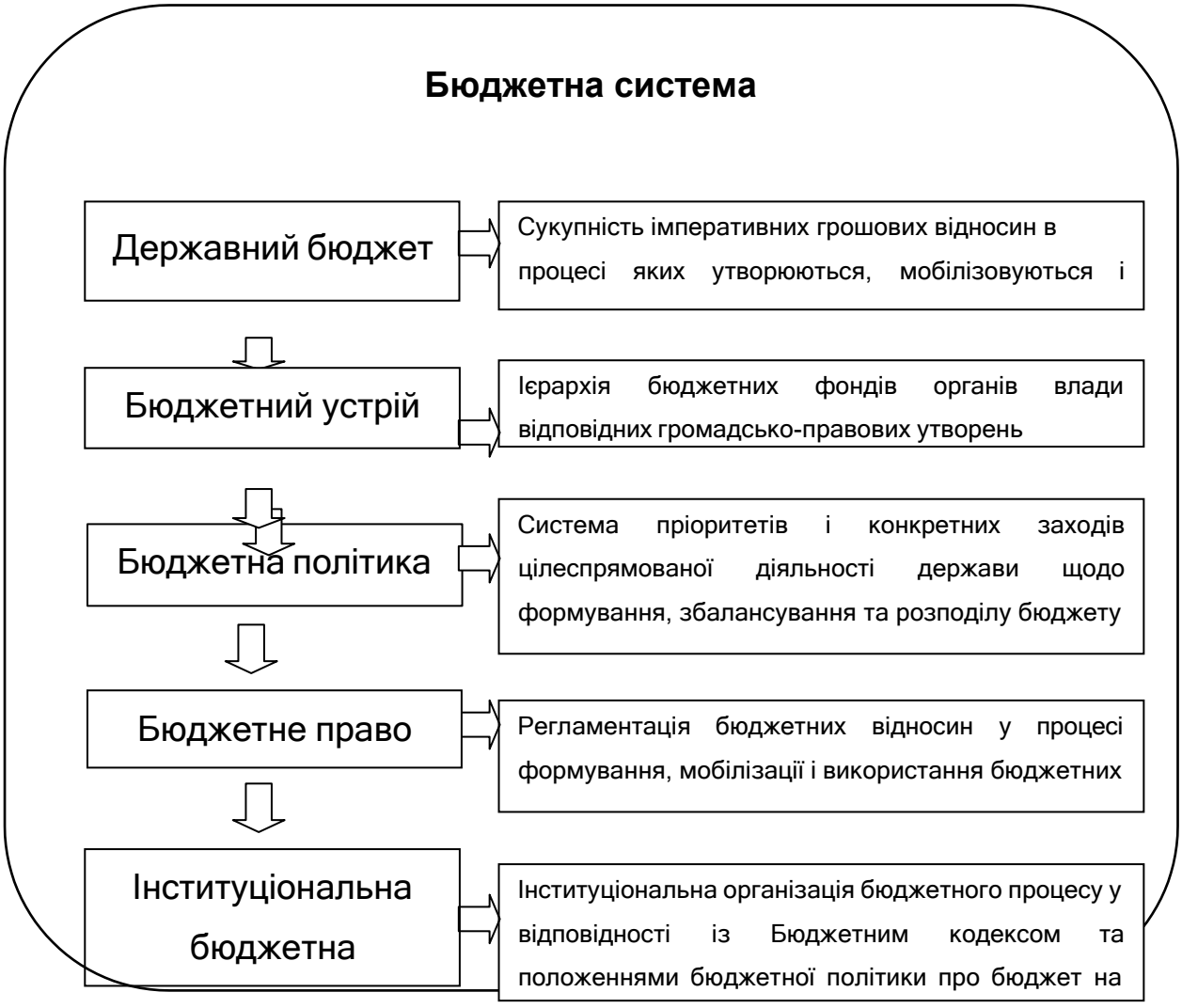

Рис. 1.3 Структура бюджетної системи України

Джерело: складено автором за даними [4-6]

Належним виконанням функцій бюджету зумовлюються вирішення його основних завдань, що представлено на рис. 1.4 [7, с. 65]:

Рис. 1.4 Основні завдання державного бюджету України

Джерело: [7]

Основні завдання можна поділити на визначені 2 класи: стратегічні та тактичні. До перших належать завдання, які пов'язані із плануванням доходів, вибором структури зв'язків між підсистемами, напрямками видатків. В т.ч. оцінкою результатів виконання всіх рівнів бюджету. До других належать завдання реалізації стратегій і планів, які визначені відповідними стратегічними завданнями [8, с. 44].

Розглянемо сутність поняття «доходи державного бюджету», які виступають об’єктом дослідження. Вивчаючи наукові доробки вітчизняних і зарубіжних вчених, можна стикнутися із різноманіттям їх думок на дане питання. Основні підходи вітчизняних науковців представлено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні підходи науковців щодо поняття сутності «доходи державного бюджету»

Автор	Визначення
М. Карлін	«сукупність грошових надходжень до централізованого фонду фінансових ресурсів країни, що використовуються для виконання основних завдань і функцій держави»
О. Д. Василик В. М. Федосов	«податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством України. Державні доходи виражають економічні відносини, що виникають у процесі формування загальнодержавних фондів грошових ресурсів» с. 230
Ю. Пасічник	«частина обсягу централізованих фінансових ресурсів країни, які врегульовані її відповідними нормативними актами і необхідні для виконання функцій і завдань»
А. Бабич Л. Павлова	«частина національного доходу, що підлягає централізації до бюджетів різних рівнів у державі»
К. Павлюк	«частина фінансових ресурсів країни, що створюється у процесі перерозподілу і розподілу ВВП та зосереджуються у бюджеті для забезпечення соціальних і економічних потреб населення»
О. Романенко О. Родіонова	«економічні відносини, які виникають між державою та юридичними і фізичними особами в процесі формування бюджету держави»
С. Юрій П. Юхименко	«всі податкові, неподаткові та інші надходження до бюджету на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством України»
Бюджетний кодекс України	«податкові, неподаткові і ін. надходження (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) на безповоротній основі».

Джерело: [9]

Як відомо, під «доходами державного бюджету слід розуміти фінансові ресурси держави, які спрямовуються та використовуються для виконання основних функцій держави, які закріплені за нею на законодавчому рівні. Вони мобілізуються за рахунок різних джерел надходжень на безповоротній основі, що передбачено вітчизняним законодавством.

Зокрема, згідно чинного законодавства, а саме, Бюджетного Кодексу України «під ними розуміють податкові, неподаткові і ін. надходження (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) на безповоротній основі» [1].

Структуру бюджету згідно чинного законодавства виокремлено в Бюджетному Кодексі (далі - БКУ). Зокрема, доходну частину бюджету

складають такі джерела як: податкові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти та неподаткові надходження, що проілюстровано на рис. 1.5. [1].

«Податкові надходження - це встановлені законодавчо загальнодержавні податки і збори, в т.ч. місцеві податки і збори згідно БКУ та Податкового Кодексу України (ПКУ) ст. 9» [1, 10].

Спираючись на офіційні джерела статистики, зауважимо, що левову частку доходів бюджету складають податкові надходження. Слід розглянути які саме податкові надходження складають доходну частину державного бюджету.

До основних бюджетоутворюючих податків можна віднести такі як: податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок тощо. Ці вищезгадані податки становлять основу формування доходної частини Державного бюджету України [3, с.56].

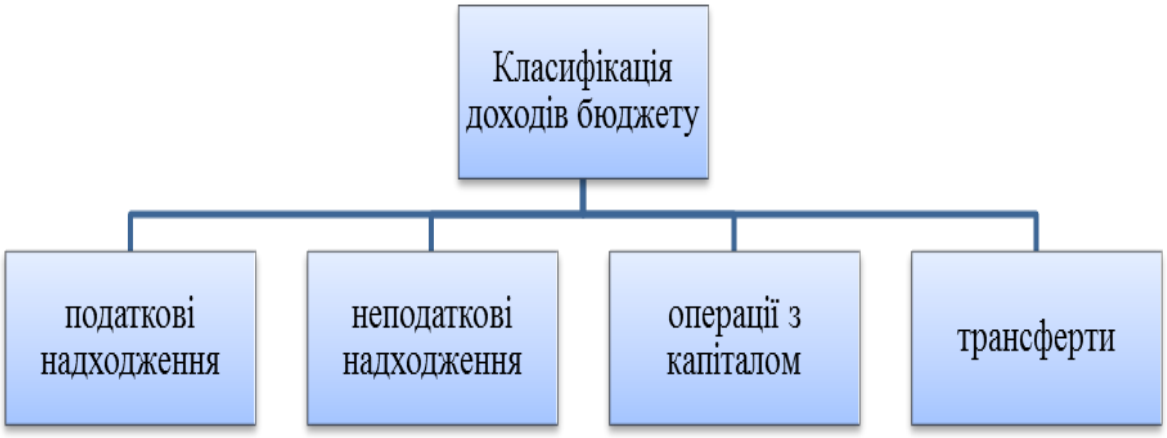

Рис. 1.5 Класифікація доходів бюджету згідно БКУ

Джерело: [1]

Така класифікація доходів бюджету представлена в чинному законодавстві України, яке регулює бюджетну сферу (БКУ, Закон України «Про Державний бюджет на 2022 рік»).

Даний розподіл щодо податкових надходжень продемонстровано на рис. 1.6 [1].

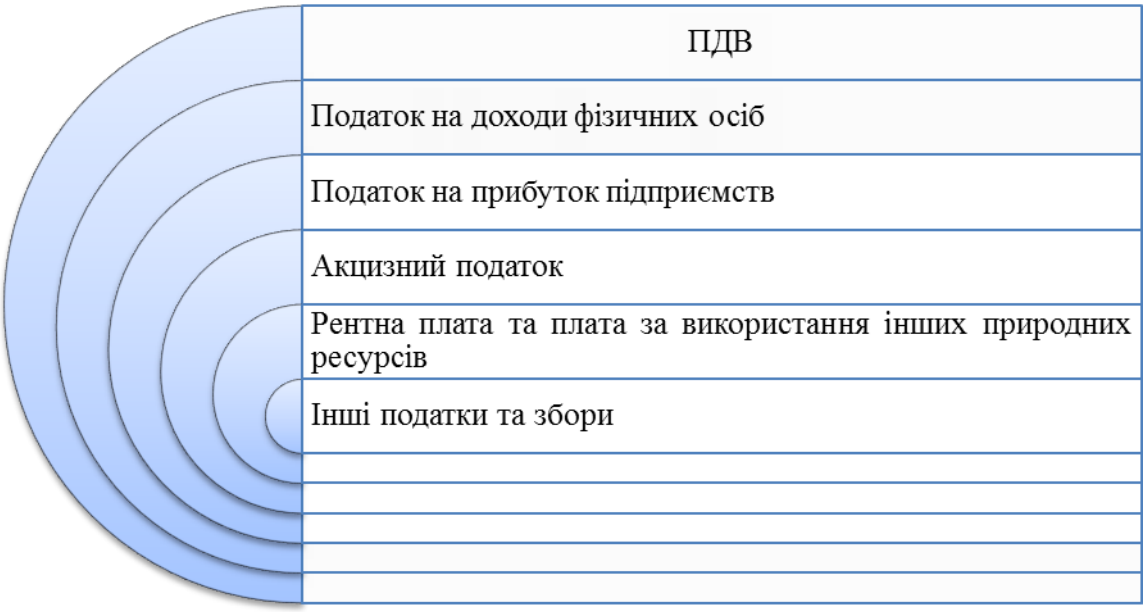

Рис. 1.6 Види податкових надходжень

Джерело: [1]

Разом з тим, до доходів бюджету відносять і неподаткові надходження, які продемонстровано на рис. 1.7. [1].

Як відомо, «неподаткові надходження – це доходи, які одержує держава від фінансових санкцій, власності, підприємницької діяльності, ін. доходів, що не відносяться до обов'язкових податків, зборів і платежів» [1].

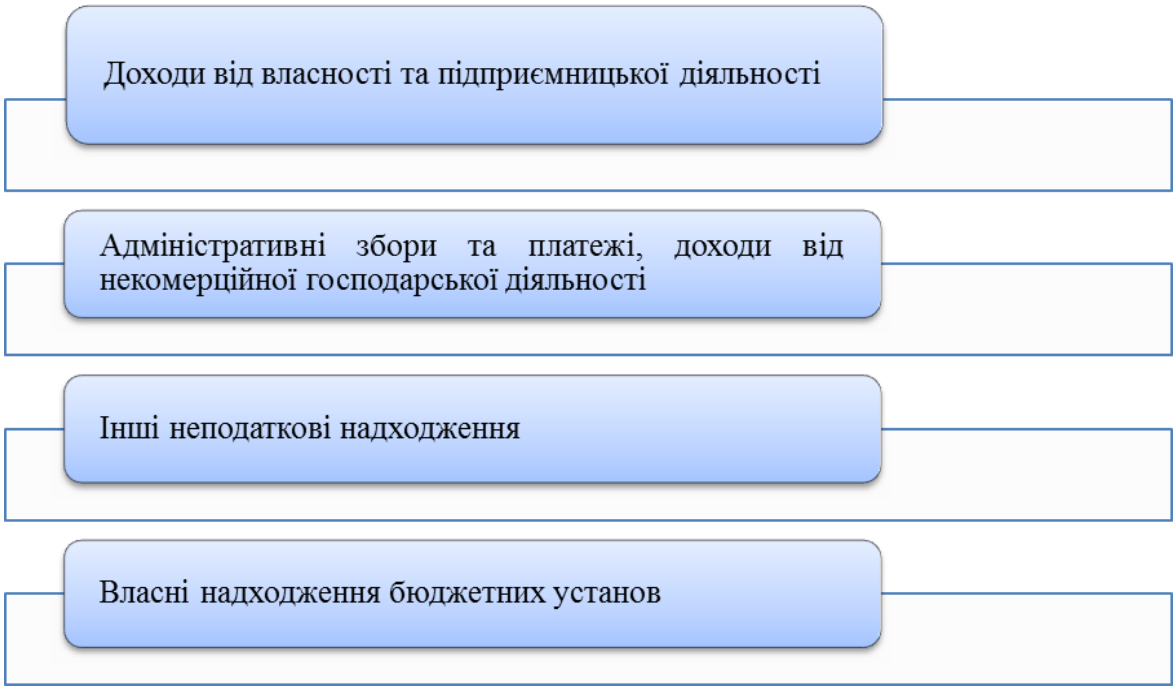

Рис. 1.7 Основні види неподаткових надходжень

Джерело: [1]

Згідно ст. 9 Бюджетного Кодексу України [1] доходи від операцій із капіталом – це доходи бюджету, які мобілізуються неподатковим методом. Вони включають 3 групи надходжень. Види доходів від операцій з капіталом демонструє рис. 1.8 [1].

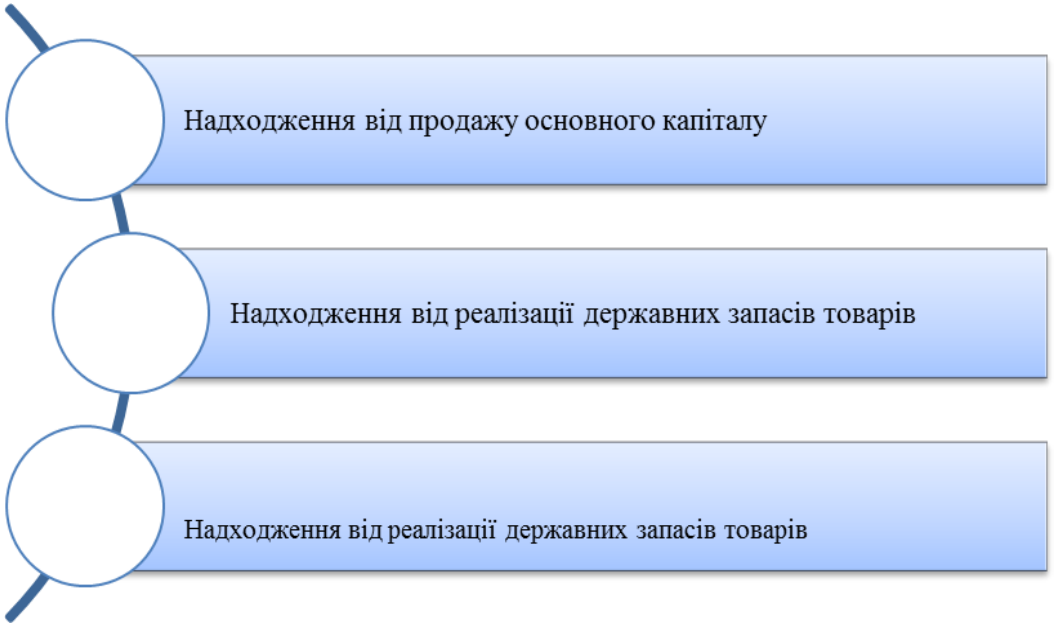

Рис. 1.8 Основні види доходів операцій з капіталом

Джерело: [1]

Частину доходів бюджету займають «трансферти під якими слід розуміти кошти, що одержані від ін. органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, ін. держав чи міжнародних організацій на безоплатній і безповоротній основі» (ст. 9 БКУ) [1]. Структуру бюджетних трансфертів візуалізовано на рис. 1. 9 [1].

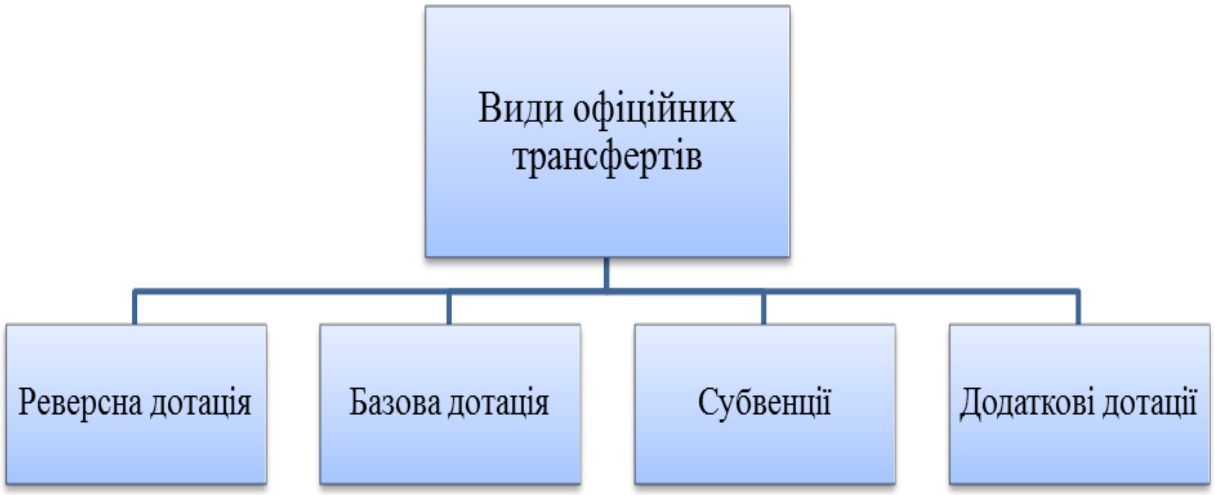

Рис. 1.9 Структура офіційних трансфертів згідно БКУ

Джерело: [1]

Згідно чинного законодавства під базовою дотацією розуміють трансферт, який надається із державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання (податкоспроможності територій) [1].

Як відомо, реверсна дотація - це кошти, які передаються до державного бюджету із місцевих бюджетів задля горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій [1].

Субвенції – це форма грошової допомоги місцевим бюджетам із державного бюджету, яка має чітко визначені цілі. До них можна віднести: освітню субвенцію, медичну субвенцію, субвенції на виконання інвестиційних проектів та ін. [1].

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що згідно чинного законодавства під доходами Державного бюджету розуміють усі надходження податкового і неподаткового характеру, в т.ч. трансферти та

доходи бюджетних установ. Доходну частину бюджету становлять податкові, неподаткові надходження, операції з капіталом та трансферти. Значну частку надходжень до бюджету мобілізовують через податкові надходження, все інше становлять вищезазначені види доходів. Зауважимо, що на нашу думку, трансферти є скоріше допомогою, яка спрямована на вирішення проблем того чи ін. бюджету від держави.

1.2. Правове регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України

Ключовим питанням даної тематики виступає система правового регулювання бюджетної сфери і доходної частини бюджету зокрема. Саме вона забезпечує правові норми, контроль та основні засади формування доходів бюджету. Слід зауважити, що як і у всьому законодавчо-нормативному забезпеченні, так і у даній сфері відбувались ряд змін. За останній період слід відмітити зміну політики у сфері міжбюджетних відносин, тобто мається на увазі введення та реалізацію реформи бюджетної децентралізації тощо. Бюджетне законодавство складається із рис. 1.9 [1]:

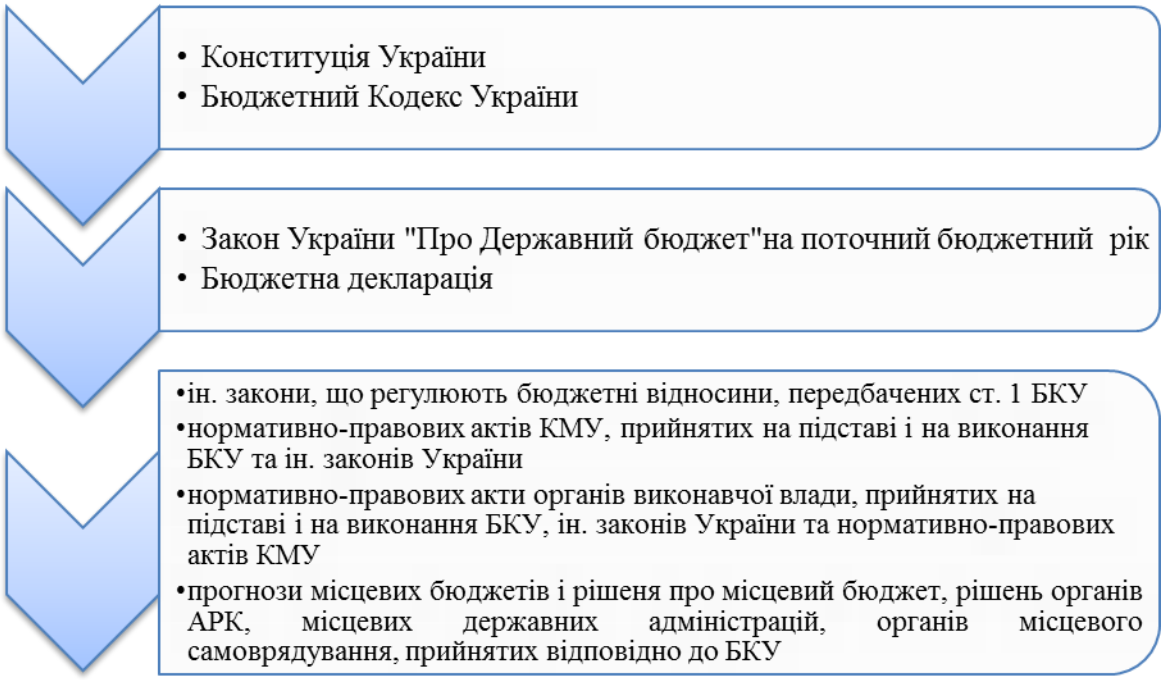

Рис. 1.9 Склад бюджетного законодавства України

Джерело: [1]

На нормативно-правові акти та рішення, прийняті на підставі і на виконання вимог Бюджетного Кодексу, не поширюється дія законодавства щодо здійснення державної регуляторної політики та регуляторної діяльності.

Основні засади та порядок формування доходної частини державного бюджету наведено в ст. 29 Бюджетного Кодексу України. В ній зазначено, що до доходів зведеного бюджету відносять (рис. 1.10) [1].

Як видно з рис. 1.10 та спираючись на чинне законодавство можна зауважити, що на рисунку не відображено весь склад доходів, тому що він налічує близько 59 найменувань.

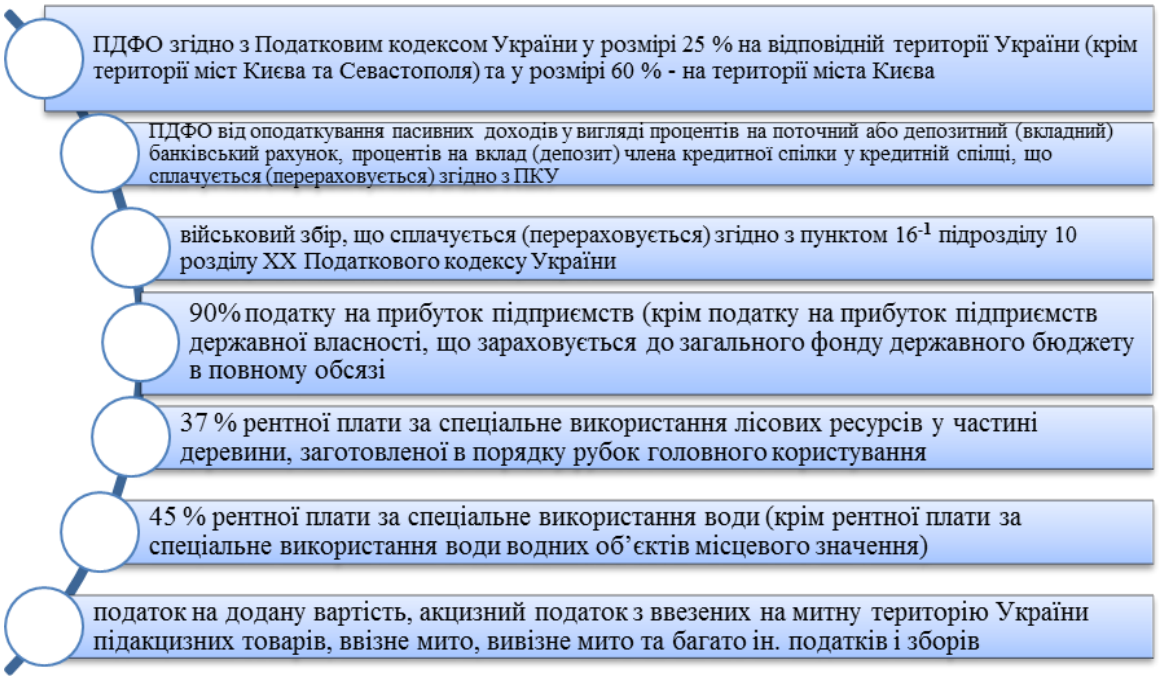

Рис. 1.10 Склад доходів загального фонду державного бюджету

Джерело: [1]

Перелік формування доходів спеціального фонду Державного бюджету України продемонстровано на рис. 1.11. [1].

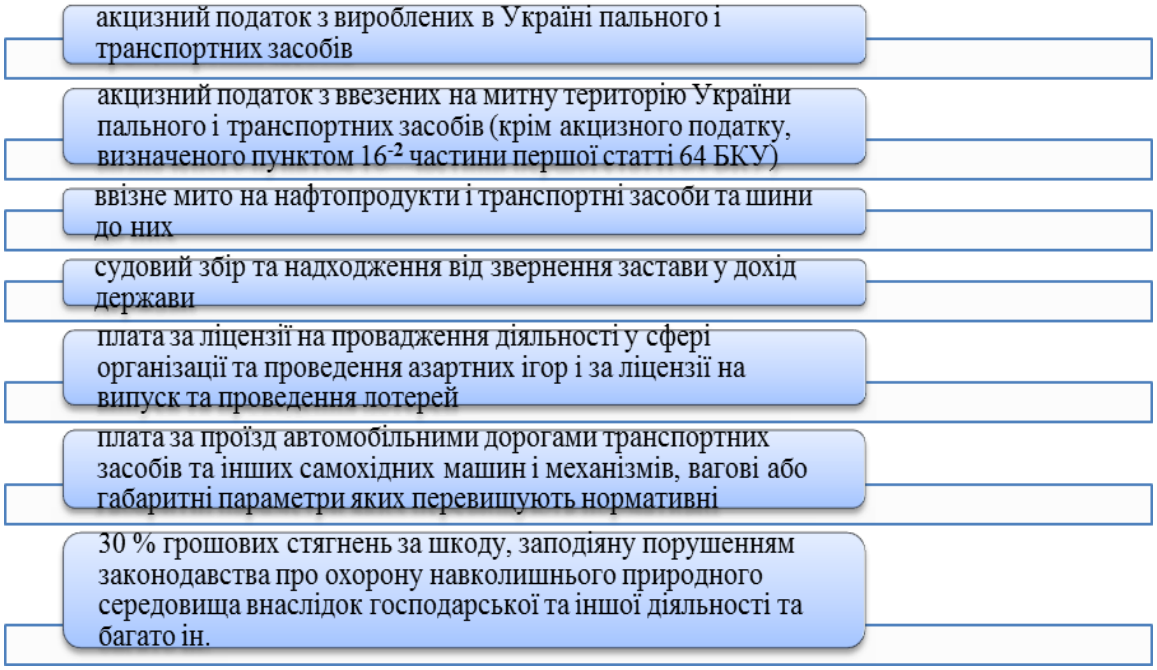

Рис. 1.11 Перелік доходів спеціального фонду державного бюджету

Джерело: [1]

Отже, підводячи підсумок, зауважимо, що дана сфера знаходиться у рамках бюджетного законодавства, до якого слід віднести низку законодавчо-нормативних актів України. До них відносимо Конституцію України, Бюджетний Кодекс, Податковий Кодекс, Закон України «Про Державний бюджет», бюджетну декларацію та ін. закони бюджетної сфери. В кожній правовій державі чинне законодавство відіграє ключову роль, дозволяє ухвалювати відповідні рішення та вирішувати проблеми. Україна не є виключенням із правил. Лише виконання законодавства і дотримання усіх його вимог є запорукою успішного функціонування бюджетної сфери. Саме в БКУ визначено порядок і алгоритм формування доходів бюджету, що було розглянуто вище.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Роль податкових надходжень у формуванні доходів державного бюджету

Історичний розвиток державності демонстує вагому роль податків у формуванні централізованих фондів грошових коштів. Саме податки стали інструментом акумуляції коштів до бюджету країни, мають змогу як активізувати, так і пригнічувати економічні процеси враховуючи циклічність економічного розвитку.

Украна як і більшість розвинених країн світу істотно залежить від обсягів податкових надходжень до державного бюджету. Згідно законодавства податкові надходження можнп поділити на прямі та непрямі податки. До групи непрямих податків належить: податок на додану вартість, акцизні податки, мито[11].

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень окремих статей державного бюджету України станом на 2016 – 2021 роки

млрд. грн.

Надходження	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Податкові надходження	503,9	627,1	753,8	799,7	851,1	1107,1
Неподаткові надходження	103,6	128,6	164,4	186,8	213	175,4
Доходи від операцій з капіталом	0,2	0,3	0,7	0,2	0,8	0,3
Доходи від Європейського союзу та інших міжнародних організацій	4,1	1,6	1,4	1,1	1,0	1,3
Цільові фонди	0,3	29,8	0,2	1,8	0,2	0,2
Офіційні трансферти	4,2	6,0	7,3	8,7	10,7	12,6
Всього доходів	616,3	793,4	928,1	998,3	1076,0	1296,8

Джерело: [13,14,15]

Досліджуючи частку податкових надходжень у структурі доходної частини державного бюджету України спостерігається тенденція до її поступового зростання. Станом з 2016 по 2021 роки приріст податкових надходжень до державного бюджету становив 603.2 млрд грн, у відсотковому відношенні – 219,7%. У загальній структурі доходної частину бюджету 2021 року на податкові надходження припадає 85,4% від загального обсягу, що свідчить про високий ступінь залежності держави від суми акумульованих податків.

Найбільша частка у структурі податкових надходжень припадає на податок на додану вартість (ПДВ). Динаміка надходжень даного виду податку відображена на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка податку на додану вартість у порівнянні з загальним обсягом доходів державного бюджету станом на 2016-2021 роки, млрд грн

Джерело: [15,17,18]

Протягом досліджуваного періоду спостерігається стабільне зростання ПДВ у загальному обсязі податкових доходів державного бюджету України. Загальний приріст податку з 2016 по 2021 рік у грошовому вираженні склав 300,5 млрд грн., у відсотковому відношенні до загальної суми податкових надходжень сума податку на додану вартість становить 48,4%. Щорічний

приріст ПДВ у межах державного бюджету України коливається в межах від 64 до 136 млрд грн., саме тому можна стверджувати, що ПДВ є основним бюджетоутворюючим податком.

Не зважаючи на високий фіскальний потенціал, ПДВ у європейських країнах вважається одним з найбільш кримінальних податків [20]. Це пов'язано з рядом причин, зокрема:

-неефективна система (механізми) відшкодування ПДВ;

-наявність фіктивного експорту (оформлення експортних документів для компенсації ПДВ без фактичного перевезення товару за межі території країни);

-навність конрабандного експорту, який у подальшому знову оформлюють як експорт;

-використання різних схем ухилення та несплати ПДВ;

-створення одноденних компаній, які проводять незаконні операції;

-заниження цін щодо експортно-імпортних операцій для збільшення сум зростання ПДВ;

-високий ступінь тінізації економіки України тощо.

Наступною групою податків, які мають вагомий вплив на формування доходів державного бюджету України відіграють універсальні акцизи акцизний податок. Динаміка надходжень акцизних податків відображена на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Обсяг надходжень акцизного податку з виготовлених та ввезених на митну територію України товарів з 2016 по 2021 роки, млрд. грн.

Джерело: [15,17,18]

Акцизні податки накладаються на товари, які відображають ступінь фінансової спроможності їх кінцевого споживача- товари розкошу. Ці товари не належать до групи першої необхідності, проте реально відображають рівень шкідливих звичок суспільства (алкоголь, тютюнові вироби).

Загальний приріст акцизних податків в структурі державного бюджету України становив 72,3 млрд грн, з 2016 по 2020 рік приріст подакту щорічно становив від 10 до 12 млрд грн. З 2020 по 2021 рік приріст акцизного податку склав 24,1 млрд грн. Це можна пояснити наступними факторами:

1. оновлення переліку підакцизних товарів. До нього ввійшли паливо (дизельне пальне, газ), електроенергія, транспортні засоби.
2. Електронні засоби для тютюнопаління та комплектуючі до них були занесеня до категорії підакцизних;
3. Збільшення обсягів імпортних товарів, які реалізуються в межах України.

Варто зазначити, що з початком воєнних дій на території України відбулось руйнування виробничої та економічної інфраструктури, міграція трудового капіталу, вивіз фінансового капіталу за межі країни, фізичне знищення майна суб'єктів підприємницької діяльності. У зв'язку з цим державою було

прийнято ряд заходів, спрямованих на зниження податкового тиску на фізичних та юридичних осіб: зниження ставок податків на пальне та дизельне паливо, зниження ставок податку на прибуток підприємств та фізичних осіб-підприємців.

Наступним податковм за ступенем наповнення доходної частини державного бюджету України є податок на прибуток підприємств. Динаміка надходжень, відображена на рисунку 2.3. свідчить про його поступове зростання. Такий приріст може бути спровокований двома факторами: зростанням кількості платників податків на території України (фізичних та юридичних осіб) або зростанням рівня прибутковості вищезгаданих підприємств. Станом на 2016-2021 роки рівень прибуткового податку зріс на 93,4 млрд грн.

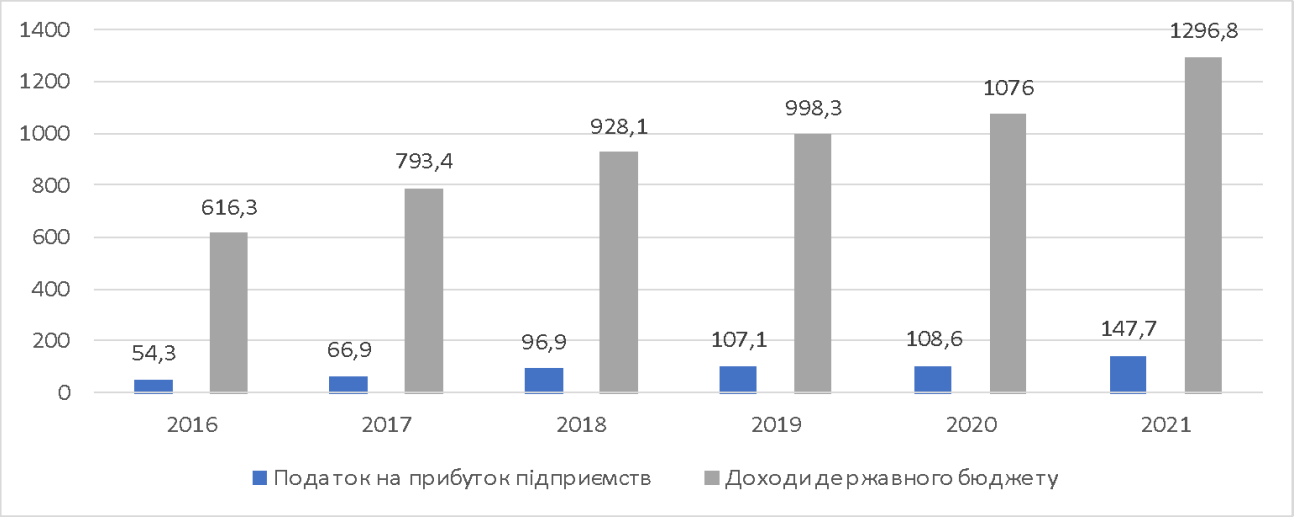

Рис.2.3. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств та доходів державного бюджету з 2016 по 2021 рік, млрд грн

Джерело: [15,17,18, 20]

У загальній структурі доходів державного бюджету України на частку податку на прибуток підприємницьких структур припадає від 8 до 12%[20, 21]. Цей показник є відносно низьким у порівнянні з універсальними та специфічними акцизами. Динаміка щорічних надходжень податку на прибуток підприємств демонструє найменший приріст у період 2019-2020 років. У першу чергу це пов'язано із загостренням короновірусної інфекції,

яка спровокувала ряд процесів, що спричинили зниження рівня доходності бюджетів державного та місцевих рівнів: зниження рівня ділової активності підприємств, зменшення обсягів експортно-імпортних операцій, недостатній рівень розвитку е-торгівлі, зменшення купівельної спроможності кінцевих споживачів товарі та послуг.

Найменшим за обсягами надходжень у системі загальнодержавних податків є податок на доходи фізичних осіб (далі - ПДФО). Не зважаючи на загальнодержавну приналежність, близько 50 % ПДФО розподіляється та споживається саме на місцевому рівні. Динаміка надходжень ПДФО відображена на рисунку 2.4. У порівнянні з попередніми податковими надходженнями даний податок не входить до групи бюджетоутворюючих(див.табл. 2.2), проте відіграє важливу роль в процесі міжбюджетних відносин.

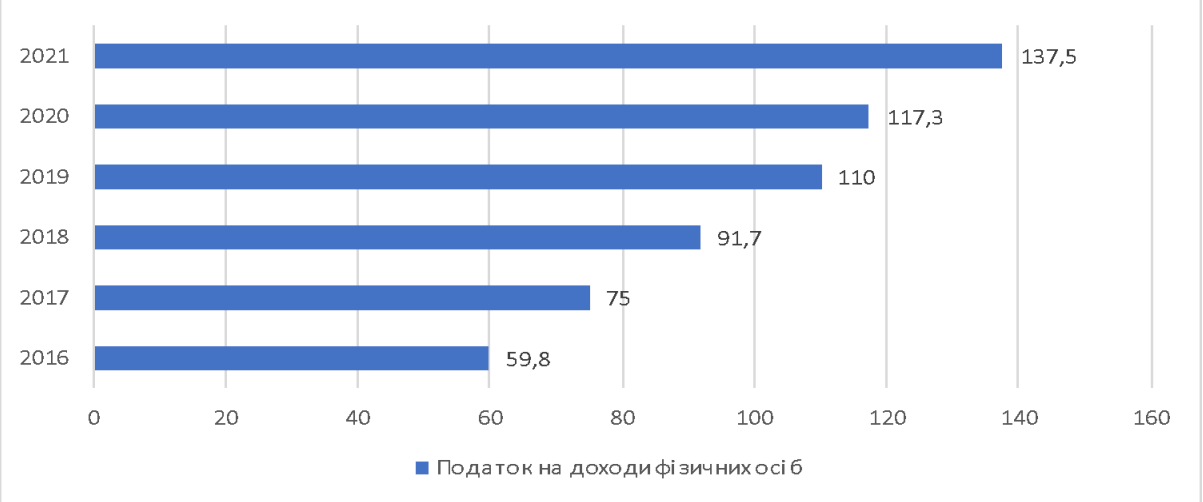

Рис. 2.4. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних обів до державного бюджету України станом на 2016-2021 роки, млрд грн

Джерело: [15,17,18, 20]

Станом на 2016-2021 роки офіційна статистика демонструє поступовий приріст нпдходжень ПДФО, у грошовому вираженні він становить 77,7 млрд грн (відсотковий приріст склав 43,5%). Сповільнення темпів надходження

спостерігається лише у період 2019-2020 роки, пік активізації коронавірусної інфекції.

Вагомим фактором, який визначає ступінь бюджетоутворюючого ефекту є ступінь фіскальної важливості у доходах державного бюджету. Незначний фіскальний потенціал ПДФО у межах державного бюджету України демонструє зростання від 9,7 до 11 % протягом досліджуваного періоду. З огляду н це можна стверджувати, що його роль у формування бюджетів місцевих органів самоврядування є більш вагомою з точки зору економічної та соціальної ефективності.

Таблиця 2.2

Динаміка фіскального значення ПДФО у доходах державного бюджету України з 2016 по 2021 роки

Рік	Податок на доходи фізичних осіб, млрд. грн.	Доходи державного бюджету України, млрд. грн	Фіскальне значення у формуванні бюджету
2016	59,8	616,3	9,7
2017	75,0	793,4	9,5
2018	91,7	928,1	9,9
2019	110,0	998,3	11
2020	117,3	1076,0	11
2021	137,5	1296,8	10,6

Джерело: [24]

Проаналізовані вище податки становлять основну групу бюджетоутворюючих, чинять суттєвий вплив на процес наповнення доходної частини бюджету. Зважаючи на таку залежність Державного бюджету від конкретної групи податків, варто виділити ознаки, які мають безпосередній вплив на їх обсяги:

- рівень надходжень податку на додану вартість та акцизних податків залежить від рівня експорно-імпортної діяльності, чим вища активність у даній сфері, тим інтенсивнішими є податкові надходження;

- на непрямі податки безпосередній вплив має рівень ділової активності суб'єктів фінансових відносин та споживчий попит. Податок на додану вартість безпосередньо залежить від активності споживання як виробника, так і кінцевого споживача, оскільки він має розгалуджену базу оподаткування в Україні;

-рівень податку на доходи фізичних осіб залежить від розмірів мінімальної та середньої заробітної плати;

-надходження податку на прибуток підприємств безпосередньо залежить від рівня ділової активності в реальному секторі економіки країни.

В процесі формування доходів державного бюджету в системі непрямих податків варто виділити мито, яке стягується державою у процесі перетину продукції через митний кордон країни (експортно-імпортні операції). Згідно статистичних даних Міністерства фінансів України надходження від митниці поділяють на дві групи: ввізне та вивізне мито.

Частка вивізного мита в структурі державного бюджету є надзвичайно низькою, коливається від 0,25 до 1,3 млрд грн. Загальний приріст даного виду податку протягом досліджуваного періоду становить 0,9 млрд грн. Динаміка надходжень митних платежів відображена на рисунку 2.5.

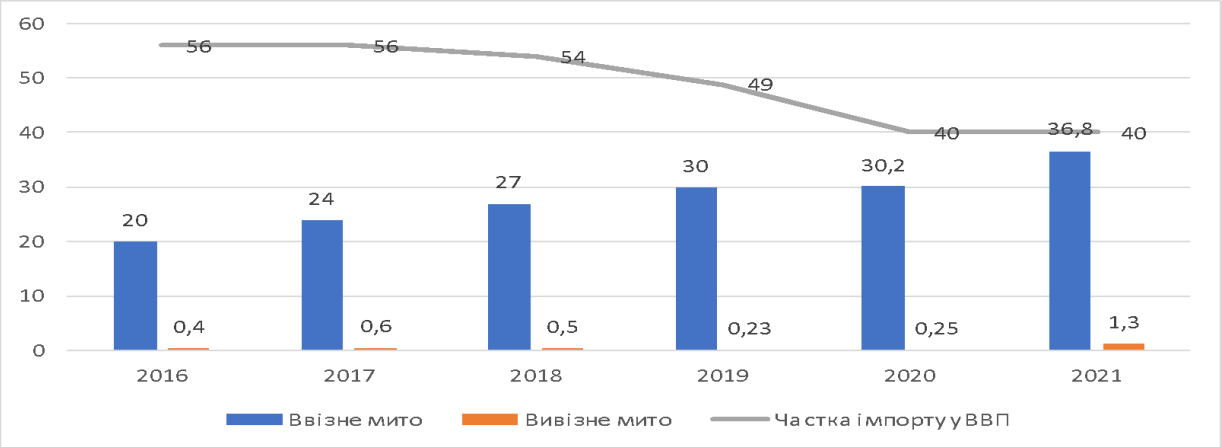

Рис.2.5. Динаміка надходжень ввізного та вивізного мита до державного бюджету України з 2016 по 2021 роки, млрд грн.

Джерело: [15, 29]

У процесі оподаткування товарів іноземного походження до державного бюджету України було акумульовано станом на 2021 рік 36,8 млрд грн. Протягом 2016-2021 років приріст ввізного мита становив 16,8 млрд грн. Така динаміка свідчить про залежність держави від експортних операцій, що в подальшому може викликати негативні тенденції у структурі валового внутрішнього продукту. За оцінкою Дубровського В, Черкашина В. у зв'язку з порушенням митних правил станом на 2017-2018 роки контрабандою провозиться товарів на рівні 1-3% ВВП [30].

На думку Сідляр В. В., Валігури В. А. основними причинами недоотримання митних платежів до державного бюджету є:

-високий ступінь тінізації економіки

-недостатній рівень контролю за походженням капіталу та його вивезенням поза межі країни

-непродуктивний розподіл повноважень між правоохоронними та митними органами

-недостатньо налагоджений зв'язок між митницею та іншими уповноваженими органами управління.

Зважаючи на вищепроведений аналіз можна стверджувати, що податки відіграють вагому роль у формуванні доходів державного бюджету України. Особливо варто відзначити бюджетоутворюючу роль універсальних та специфічних акцизів, які у сумарному підрахунку перевищують 50% податкових надходжень в структурі бюджету країни.

Для глибшого аналізу варто дослідити структуру неподаткових нажходжень державного бюджету, виокремити позитивні та негативні наслідки їх формування.

2.2. Аналіз неподаткових надходжень державного бюджету

Неподаткові надходження займають набагато меншу частку в доходах державного бюджету порявняно з податками, їх частка коливається від 15 до 18 % (див. табл. 2.3). Однак у порівнянні з країнами Європейського союзу розмір неподаткових надходжень в Україні є достатньо високим, це можна пояснити тривалими перехідними процесами, які є наслідками переходу до ринкової економіки та пошуку додаткових джерел фінансування державних потреб [32].

Найбільшу частку у структурі неподаткових надходжень займає стаття доходів від власності та підприємсницької діяльності. З 2016 по 2019 рік загальний приріст даного виду надходження становив 62.8 млрд грн. З 2020 року спостерігається зниження даної статті доходів: з 2019 по 2020року-приріст становив 5 млрд грн, станом на 2021 рік надходження знизились практично до позначки 2016 року. З 2020 по 2021 рік втрати доходності по вищевказаній статті становили 55,9 млрд грн. Така тенденція була спровокована загостренням вірусної інфекції COVID 19, що відобразилось на доходності підприємств усіх форм власності у межах країни.

Таблиця 2.3

Динаміка надходжень неподаткових платежів до державного бюджету України з 2015 по 2021 роки

млрд грн

Надходження	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Доходи від власності та підприємницької діяльності	51,6	71,5	87,2	114,4	119,1	56
Адміністративні збори та платежі	8	10	18	10,4	9,8	13
Власні надходження бюджетних установ	34,1	35,5	46,7	46,1	67	88,4
Інші неподаткові надходження	10	11	12	16	21,3	18
Всього	103,6	128,6	164,4	186,8	213	175,4

Джерело: [15; 33, с.264]

Другою групою за величиною доходів у структурі наподаткових надходжень державного бюджету України є власні надходження бюджетних установ. Основними статтями доходів бюджетни установ є плата за надані послуги, благодійні внески, гранти, дарунки (див.табл.2.4). З 2016 по 2021 роки спостерігається щорічний приріст даної статті доходів, з 2016 по 2017 роки зростання відбулось на рівні 0,6 млрд грн, кожного наступного року приріст становив від 0,6 до 20 млн грн.

Адміністративні збори та платежі у порівнянні з іншими статтями надходжень мають доволі малий потенціал у процесі акумуляції коштів до державного бюджету України. У порівнянні їх сума щороку є не меншою за 8 млрд грн,.

Таблиця 2.4

Джерела надходжень грошових коштів бюджетних установ

Група	Підгрупи
1 група-включає в себе плату за послуги, що надаються державними органами згідно законодавства	плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю
	надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності
	плата за оренду майна бюджетних установ
	надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (окрім нерухомого майна)
2 група-інші джерела надходжень	благодійні внески, гранти та дарунки
	кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у т.ч. заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб
	кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право; кошти, що отримують державні і комунальні вищі навчальні заклади, наукові установи та заклади культури як відсотки, нараховані на залишок коштів на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору для розміщення власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти
	кошти, отримані від реалізації майнових прав на фільми, вихідні матеріали фільмів та фільмокопій, створені за бюджетні кошти за державним замовленням або на умовах фінансової підтримки

Джерело: [31,33]

До менш чисельної групи неподаткових доходів державного бюджету України входять доходи від операцій з капіталом та державні цільові фонди.

У порівнянні з іншими неподатковими надходженнями їх частка є несуттєвою, проте забезпечує відносно стабільний рівень надходжень (див.рис. 2.6). Доходи від операцій з капіталом відображають діяльність державних органів щодо управління активами у межах національного багатства країни. Їх розподіляють на три групи надходжень:

1група-надходження від продажу основного капіталу, що знаходиться у власності держави;

2група-надходження від реалізації державних товарних запасів;

3 група- надходження від продажу землі та нематеріальних активів.

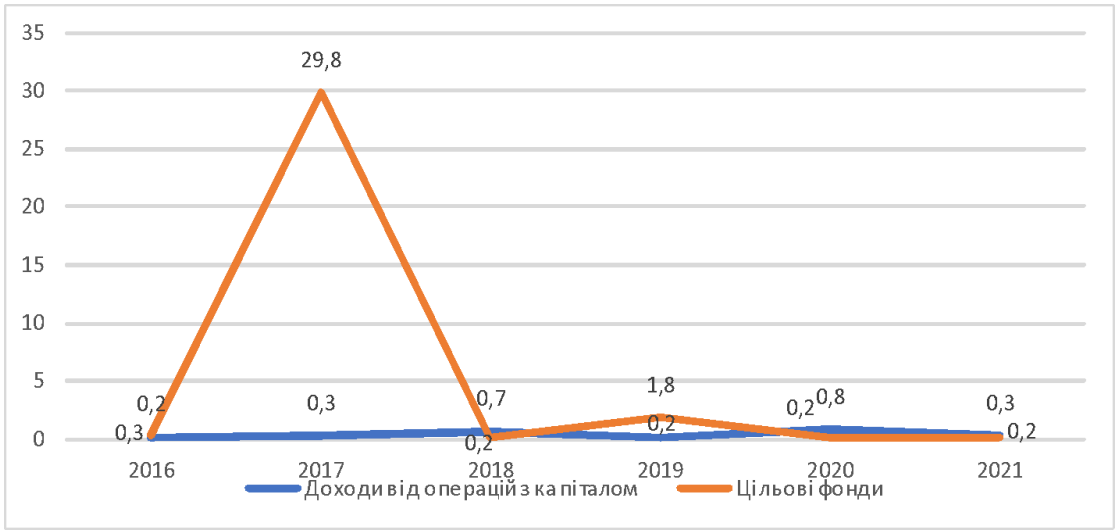

Рис. 2.6. Динаміка надходжень доходів від операцій з капіталом та цільових фондів у структурі державного бюджету України з 2016 по 2021 роки, млрд грн

Джерело:[15]

Доходи від операцій з капіталом протягом 2016-2019 років зросли у грошвому еквіваленті на 1,6 млрд грн., з 2019 по 2021 роки дана стаття доходів знизилась на 1,5 млрд грн і опинилась на рівні доходності 2017 року. За даними Державного казначейства України основний дохід припадає на доходи від реалізації товарних запасів, які були зосереджені у розпорядженні державних органів самоврядування.

Державні цільові фонди у загальній структурі державного бюджету

України складають в середньому від 0,02 до 0,5%. Найбільший приріст, згідно статистичних даних Міністерства фінансів України, припадає на 2017 рік – 29,8 млрд грн. Основна маса цих ресурсів була використана для зміцнення оборонного комплексу держави, проте з 2018 по 2021 рік доходність цільових фондів знизилась з 0,7 до 0,2 млрд грн.

Розглянувши дану групу неподаткових платежів можна стверджувати, що вони є певним компесатором за умови, коли податкові інструменти на спрацьовують у повному обсязі[33]. Недосконалий податковий механізм на даному етапі розвитку не дозволяє забезпечити наповнення доходної частини державног бюджету для задоволення всіх державних потреб. Це має прояв у наявності дефіциту державного бюджету, який має ознаки хронічного та соціально-орієнтованого. Статистичні показники дефіциту державного бюджету відображні в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка дефіциту державного бюджету України з 2015 по 2022 роки

млрд грн

Період	Дефіцит, млрд грн	Дефіцит, %ВВП
2015	45,2	2,28
2016	70,1	2,94
2017	47,8	1,6
2018	59,2	1,66
2019	78	1,96
2020	217,1	5,18
2021	198	3,6
2022 (прогноз)	188,8(проект бюджету)	

Джерело: [34, с. 102]

Дефіцит державного бюджету для України не є новим явищем. Протягом останніх десятиліть в Україні він має хронічний характер та зумовлений національними особливостями розвитку економіки. Статистична інформація, розміщена на порталі Міністерства фінансів України, демонструє нестабільність бюджетної сфери у напрямку формування дефіциту.

Найбільша сума дефіциту державного бюджету спостерігається протягом останніх двох років.

З активізацією воєнного стану та зростанням потреб на оборону та соціальний захист громадян України, особивої актуальності набувають позики міжнародних фінансових інституцій та зарубіжних країни. Станом на червень 2022 року у розпорядженні уряду знаходяться наступні фінансові активи іноземного походження:

-позика МБРР за програмою «Прискорення інвестицій у сільське господарство України» - 3,5 млн. дол.;

-позика МБРР проект «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19» - 40 млн. дол.;

-позика МБРР «Додаткове фінансування проек-ту «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» м- 14 млн. дол.;

-позика МБРР за програмою «Екстренне реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» - 4,9 млн. дол.,

-кошти Міжнародного валютного фонду в рамках програми екстреної підтримки Rapid Financing Instrument – 1,4 млрд. дол.;

-позики ЄС у межах нового пакету екстреної макрофінансової допомоги – 0,6 млрд. євро;

-позики ЄІБ в межах проекту основного кредиту для малих, середніх підприємств та компаній з низьким рівнем капіталізації – 257 млн. євро;

-позика МБРР в межах проекту «Додаткова позика до Другої позики на політику розвитку в сфері економічного відновлення» - 0,3 млрд. євро;

-позика МБРР в межах програми «Екстренне реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні» - 91,5 млн. дол.;

-позика ЄІБ в межах проекту «Основний кредит для аграрної галузі» - 382 млн. євро[34].

Не зважаючи на такий широкий спектр позикових активів Уряд України відчуває брак фінансових ресурсів для проведення ефективних заходів у

процесі виконання покладених на нього функцій. Саме тому з початком військової агресії росії особливої актуальності набули військові облігації внутрішньої державної позики. Військові облігації державної позики відносно новий фінансовий актив в системі боргової політики держави. Основне призначення військових облігацій державної позики – забезпечення потреб фінансування військової та соціальної сфери на період воєнних дій[35]. Вони реалізуються на фінансових аукціонах з обмеженим колом трейдерів. Станом на жовтень 2022 року військові облігації в Україні розміщені у обсягах, відображених в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Перелік військових облігацій державної позики, розміщених на ринку станом на жовтень 2022 рік

Вид цінного паперу	Грошова одиниця	Термін	Ставка, %
Військові облігації державної позики	Гривня	3 місяці	9,5
		6 місяців	від 10 до 12
		1 рік	від 11 до 14
		1,5 роки	від 11,5 до 16
		2 роки	14
	Долар США	3 місяці	3,5
		1 рік	від 3,7 да 4,5
	Євро	8 місяців	2,5
		1 рік	2,5

Джерело:[35]

Протягом 40 днів з початку повномасштабного вторгнення Міністерство фінансів розмістило військових облігацій на суму 29 млрд грн та 12 млн дол США [33]. Найбільша частка військових облігацій внутрішньої державної позики зосереджена в інвестиційних портфелях первинних банків-дилерів. Офіційна статистика, представлена Національним банком України, свідчить про сталі темпи зростання обсягів торгів на вторинному ринку протягом тижня, приріст становив приблизно 7 млрд грн. Станом на 4 квітні 2022 року понад 4 тисячі громадян та представників підприємницьких структур стали

власниками військових ОВДП на суму понад 4,8 млрд грн та 2,6 млн дол США.

Найбільший обсяг військових ОВДП зосереджений у банківських установах. На другому місці облігації, придбані фізичними особами та підприємцями:

- станом на вересень 2022 року їх частка у загальному обсязі цінних паперів у гривневому еквіваленті становить 15,8% (14128,3 млн грн);
- у доларах США частка таких кредиторів становить 22,7% (199,9 млн дол США);
- частка військових ОВДП у євро – 52,6% (150,3 млн євро)[37].

Не зважаючи на активну участь громадян у фінансуванні військових потреб, виплати уряду на погашення даного виду боргових інструментів перевищують обсяги коштів, залучених у результаті проведення аукціонів. Щомісяця уряд отримував наступні результати:

- станом на квітень 2022 року сальдо внутрішніх боргових операцій мало від'ємний результат, становило 2 850,5 млн грн;
- у травні 2022 року – 411,0 млн грн;
- у червні 2022 року– 20 997,2 млн грн;
- у липні 2022 року– 17 095,7 млн грн;
- у серпні 2022 року– 24 456,2 млн грн.

Варто відзначити, що окрім фізичних та юридичних осіб, активним покупцем військових ОВДП виступає Національний банк України [38]. У червні орієнтовний обсяг таких облігацій у активах НБУ становить приблизно 190 млрд грн (березень – 20 млрд, квітень-травень- по 50 млрд грн., червень-70 млрд грн).

Міжбюджетні трансферти в структурі державного бюджету України мають подвійне призначення. З одного боку, вони є інструментом акумуляції бюджетних ресурсів у межах бюджетної системи країни, з іншого – вони виступають як активний елемент перерозподілу бюджетних видатків між

місцевими та державними бюджетними фондами. Динаміка обсягів міжбюджетних трансфертів відображена на рисунку 2.7.

В офоційних джерелах інформації, які відоюражають надходження державного бюджету України, відсутні дані щодо коштів, отриманих центральними органами влади від бюджетів місцевого рівня. Саме тому важко визначити роль офіційних трансфертів у формування бюджету країни.

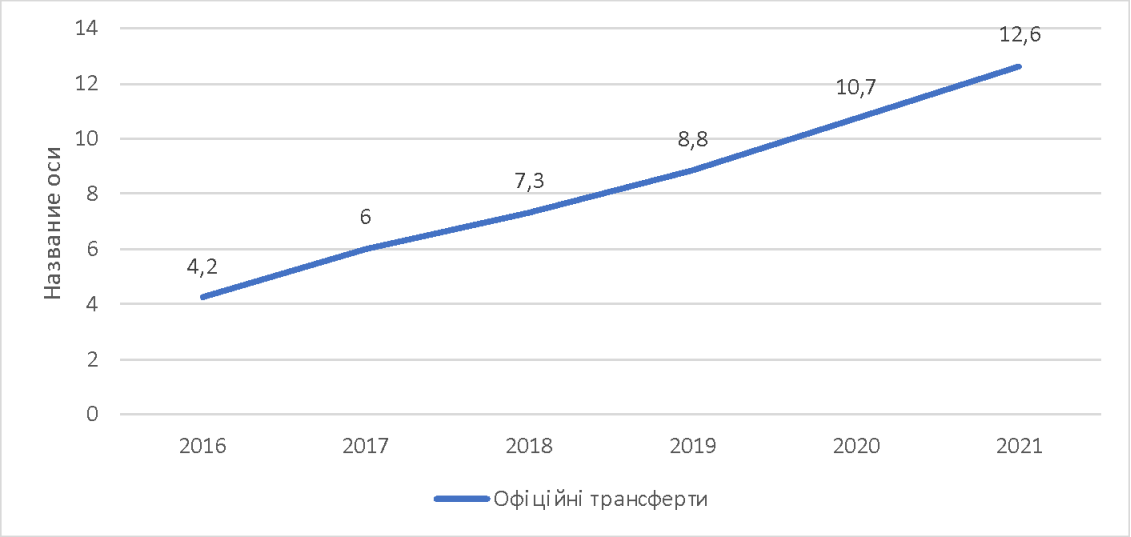

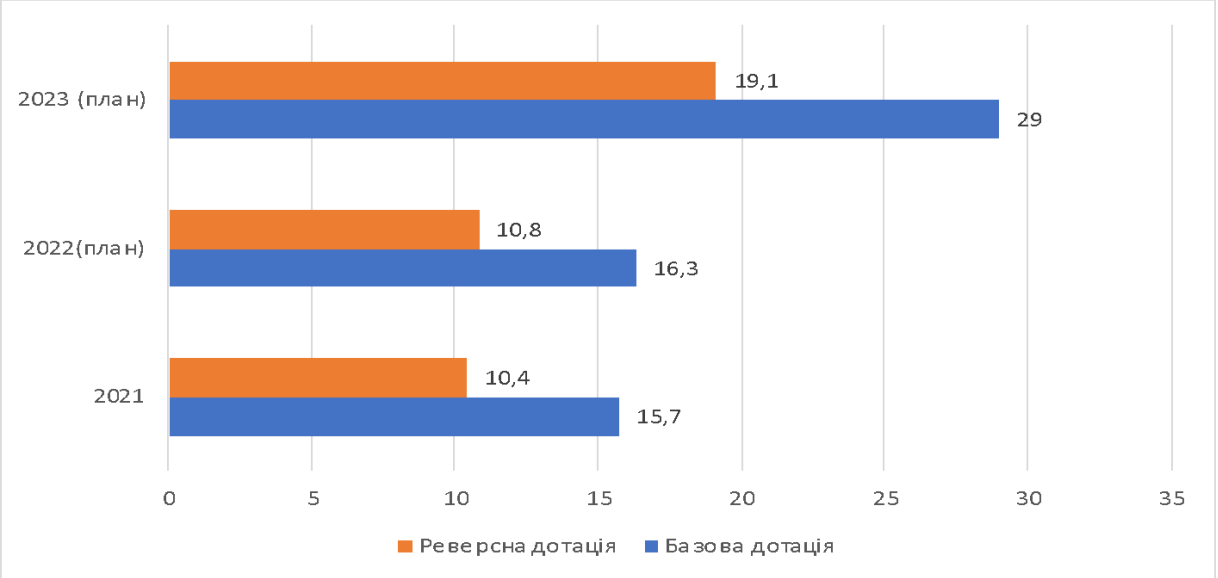
Рис. 2.7. Динаміка офіційних трансфертів в доходній частині державного бюджету України з 2016 по 2021 роки, млрд грн

Джерело:[15]

Протягом досліджуваного періоду сума офіційних трансфертів у доходах державного бюджету України зросла з 4,2 до 12,6 млрд грн, сумарний приріст становить 8,4 млрд грн. Згідно законодавчого забезпечення основна частка офіційних трансфертів припадає на фінансування функціональних обов'язків бюджетів місцевих органів самоврядування. До найбільш чисельної групи трансфертів відносяться базові дотації (використовуються для горизонтального фінансового вирівнювання фіскальної спроможності територіальних громад); реверсні дотації (передача коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету з метою вирівнювання податкоспроможності регіонів); субвенції (використовуються для реалізації

державних програм та соціального захисту територій в межах об'єднаних територіальних громад або бюджетів органів місцевого самоврядування.

На основі прогнозного аналізу експертів проекту «SALAR Internetional» спостерігається зростання обсягів реверсної дотації протягом 2020-2021 року (див. рис. 2.7). Прогнозний показник на 2023 рік згідно проєкту бюджету

становить 19,1 млрд грн.

Рис. 2.7. Обсяги базової та реверсної дотації в Україні станом на 2021-2023 роки, млрд грн

Джерело: [40]

У порівнянні з 2021 роком прогнозний обсяг реверсних дотацій зростає не пропорційно: у 2022 році зростання заплановано на 0,4 млрд грн., на 2023 рік обсяг приросту становить 8,7 млрд у порівнянні з 2021 роком.

Розмір базової дотації протягом 2021-2022 років залишається практично на одному рівні (+0,6 млрд грн), прое в 2023 році сума базової дотації зросте на 65% (у грошвому вираженні такий приріст становитиме 12,7 млрд грн). Варто відзначити, що зростання базової дотації на сучасному рівні розвитку бюджетних відносин свідчить про недосконалі наслідки реформи бюджетної децентралізації, оскільки запланований потенціал у сфері даних трансфертів

демонструє залежність місцевих бюджетів від фінансових ресурсів держави, відсутність достатнього фіскального механізму в розпорядження органів місцевого самоврядування. У якості доказової бази даного твердження варто розглянути питому вагу офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів (див. рис. 2.8).

Найбільший обсяг скорочення трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів в Україні спостерігається у 2020 році, сума скорочення становить 38% у порівнянні з 2019 роком.

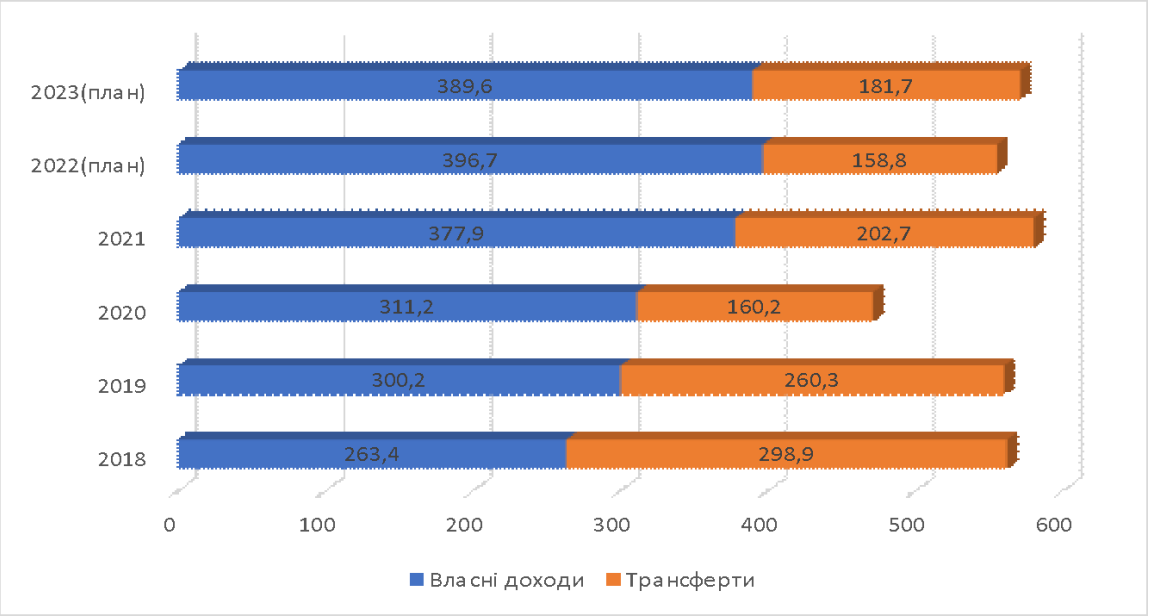

Рис.2.8. Обсяг доходів місцевих бюджетів в Україні з 2018 по 2023 рік, млрд грн

Джерело: [40]

Така ситуація пояснюється перерозподілом повноважень на користь Міністерства соціальної політики України:

-соціальна субвенція – пільги та субсидії населенню, допомога малозабезпеченим верствам населення у сумі 76,5 млрд грн.;

-медична субвенція -14,6 млрд грн планувалось на перший квартал 2020 року.

Протягом 2020-2021 років обсяг трансфертів в доходах місцевих бюджетів зріс на 42,9 млрд грн., у відносному вираженні такий приріст становить 27%. У 2022 році планується зниження обсягів трансфертів на 22%. У зв'язку із загостренням військових дій на території України запланований обсяг трансфертів може бути збільшений у зв'язку із зменшенням податкової бази та ресурсних платежів, які формюють основну частину доходів бюджетів місцевих рівнів в Україні.

Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України показав ряд недоліків у механізмі оподаткування, які знайшли своє відображення у зменшення кількісних показників доходної частини

державного бюджету:

-викокий ступінь тінізації економіки

-наявна корупційна складова

-відсутність довгострокового бюджетного планування

-недостатній рівень кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення норм податкового законодавства

-недостатньо ефективна система перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів

-незавершені процеси бюджетної децентралізації.

Податкова складова відіграє вагому роль у формування бюджетних ресурсів України. Така ситуація притаманна для багатьох розвинених країн світу, проте світовий механізм організації податкоих відносин значно відрізняється від вітчизняного, використовуються різні підходи до дормування податкової бази та міри відповідальності за порушення законодавчих норм та правил.

Не зважаючи на активні пошуки додаткових джерел фінансування потреб держави відчувається постійних дефіцит бюджетних ресурсів. У зв'язку з цим необхідно шукати шляхи імплементації досвіту зарубіжних країн світу у механізми оподаткування для нарощення податкового потенціалу в межах країни, створити передумови для зростання обсягів неподаткових платежів.

РОЗДІЛ 3
ЗАРУБІЖНІЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

В процесі розвитку України як суверенної держави актуальним залишається питання пошуку нових та оптимізація наявних джерел фінансування держаних потреб. З розпадом Радянського Союзу відбулося розмежування виробничих та ресурсних комплексів, створення нових економічних та виробничих взаємозв'язків, становлення нормотворчих та законодавчих процесів. Всі ці фактори у певній мірі загальмували потенційний соціально-економічний розвиток України у порівнянні із країнами заходу. Протягом тривалого періоду розвитту Україна намагається скоротити обсяги дефіциту державного бюджету використовуючі різні інструменти перерозподілу та акумуляції фінансових ресурсів, проте проблема дефіцитності на разі не вирішена.

Розвинені країни світу на практиці використовують різний механізм організації бюджетної системи, однак їх поєднують і спільні риси:

-бюджетне планування

-рівень централізації фінансових ресурсів

-податкова складова державного бюджету

-відповідальність за порушення законодавчих норм у сфері бюджетно-податкової політики.

Для України бюджетне планування є явищем короткостроковим, загалом воно поширюється на один календарний рік. Це зумовлює ряд проблем, зокрема: часта зміна пріоритетів соціально-економічного розвитку, неузгодженість всіх напрямів фінансової політики, вплив популістських політичних рішень на бюджетну складову, недосконалий програмно-цільовий метод бюджетування, відсутність незалежної експертизи

управлінських рішень та інше [43, с.27-29]. Наявність такої кількості негативних факторів зумовило потребу до переходу на середньострокове бюджетне планування.

Середньострокове бюджетне планування притаманне для Великобританії, Нідерландів, Швеції, Франції та інших країн. Середньостроковий бюджет на практиці вноситься та коригується одночасно із щорічним бюджетом. У Великобританії при розробці середньострокового бюджету незмінними є два правила: потенційні позики уряд може використовувати лише для інвестування (заборонено використання на поточні потреби); співвідношення валового внутрішного продукту та суми чистого боргу має зберігатись на чіткому, законодавчо закріпленому рівні [43, с. 27]. Крім того, розпорядники бюджетних ресурсів мають право переносити частину коштів, яка не була використана у поточному періоді на наступний період.

Для Швеції притаманне складання трирівневого фіскального плану на три календарні роки. На першому етапі відбувається формування основ фіскальної політики, ВВП, основних макроекономічних показників. Протягом другого етапу завдання уряду трансформуються у граничні обсяги видатків, які необхідні для виконання функціональних завдань, покладених на державу. Для третього етапу характерним є формування граничних сум видатків, однак сума їх повинна бути менша від запланованих. Ця різниця має назву «бюджетного запасу», основна мета такого явище-захист бюджету від витрат, які можуть виникнути у наслідок непередбачуваних обставин. Крім того, для прогнозування основних макроекономічних показників розвитку створено державний орган, який не залежить від будь-яких державних установ та політичних амбіцій правлячої верхівки.

Зважаючи на особливості світового досвіду організації бюджетного процесу вважаємо за необхідне впровадити в бюджетний процес України окремі елементи, які суттєво вплинуть на оптимізацію доходної частини державного

бюджету та створять умови для зростання ефективності використання бюджетних ресурсів:

-використання середньострокового плану формування та використання бюджетних ресурсів;

-створення незалежного органу макро прогнозування та планування

-перерозподіл бюджетних ресурсів з урахуванням їх потенційної результативності

-не змінювати високий ступінь централізації перерозподілу бюджетних коштів у зв'язку із військовими діями та наявним сектором тіньової економіки.

На сучасному етапі розвитку Україні військові дії ускладнюють процеси планування та прогнозування у зв'язку із руйнуванням як економічної, так і соціальної інфраструктури. Саме тому варто звернути увагу на пошуки додаткових джерел фінансування в межах бюджетно-податкового поля країни. Попередній аналіз довів, що доходна частина державного бюджету України залежить від податквих надходжень, зокрема непрямих податків-універсальних та специфчних акцизів.

Нечипоренко А.В., Першко Л. О. виділяють наступні причини непродуктивного фіскального потенціалу України: неузгоджена податкова політика, високий ступінь податкового навантаження, нерівномірний розподіл фіскального тиску між різними виробничими факторами, розпвсюджені схеми ухилення від сплати податків, високий розмір заборгованості держави щодо відшкодування ПДВ з державного бюджету [44,45]. Протягом тривалого періоду часу в політичних колах країни обговорювалось питання зниження ставки податку на додану вартість з 20 до 18%. Однак, на сучасному етапі розвитку України таке рішення не матиме жодного економічного ефекту, призведе до зростання дефіцитногсті державного бюджету. Станом на 2021 рік частка ПДВ у доходній частині державного бюджету становить 41% від загальної кількості податкових

надходжень, тому зниження ставки повинне бути попередньо замінене надійним та стабільним джерелом надходжень.

Частка акцизного податку з вітчизняних та ввезених підакцизних товарів в загальній сумі податкових платежів достатньо невелика-12,6%. З нашої точки зору даний податок має великий фіскальний потенціал, оскільки базою оподаткування є товари поза набору першої необхідності-товарі розкошу. Крім того, варто відзначити світовий тренд щодо здорового способу життя, який розповсюджується на всі розвинені країни світу. З огляду на це варто збільшити ставки акцизного податку на наступні види товарів:

-алкогольні напої з високим рівнем спирту (особливо алкоголь багаторічної витримки). Кінцевими споживачами такого виду товарів є особи із високим рівнем достатку, тому такі зміни матимуть додаткові податкові потоки;

-тютюнові вироби включаючи їх електронні замінники;

-солодкі газовані напої дозволять розширити базу оподаткування. Така практика оподаткування акцизами притаманна для Австрії, Бельгії, Данії, Латвії, Норвегії, Фінляндії та інш[46, с.74].

Ці зміни вирішать дві соціально-економічні проблеми: по-перше-це наповнення доходної частини державного бюджету і зменшення залежності країни від позикового капіталу, по-друге-незначне зменшення обсягів тютюнопаління з метою зменшення впливу шкідливих звичок на якість життя населення.

Пряме оподаткування має значно менший фіскальний потенціал у порівнянні з акцизами, однак теж має свої особливості. Дія акцизних податків направлена на процес спожтвання, тоді як прямі податки мають безпосередній вплив на кінцевий результат-дохід, прибуток, заробітну плату. Під час дії воєнного стану зростання прямих податків є непродуктивним, оскільки відбулось зростання споживчих цін на всі групи товарів, включаючи

і товари першої необхідності. Однак у післявоєнний період варто внести корективи у напрямку певних груп податків, зокрема:

-податок на доходи фізичних осіб передати у розпорядження місцевих органів самоврядування оскільки на даний період часу переважна його маса розподіляється саме на місцевому рівні. Це дозволить зменшити розмір міжбюджетних трансфертів (базових дотацій).

-впровадити у життя майнове оподаткування з урахуванням наступних складових: створення єдиної бази майна, урахування джерел доходів власників майна, зносу об'єкта нерухомості, призначення майна (житлове, комерційне), щомісячні нарахування податку, інформування потенційних платників щодо ймовірності податкових нарахувань.

-у післявоєнний період варто залишити без змін податок на прибуток підприємств, особливо мова йде про реальний сектор економіки, у якому формується основна маса вартості ВВП. Тим більше, що відновлення або створення нових суб'єктів підприємницьких кластерів потребує вкладання капіталу, який може бути вітчизняного та іноземного походження. Для пожвавлення інвестиційної активності для іноземного капіталіста можна знизити ставку податку на 2-3% відсотка на строк від 1 до 3 років з подальшим відновленням класичної системи оподаткування та коригування підходів до виведення капіталу.

Неподаткові надходження у порівнянні із податковою складовою мають низьку питому вагу у державному бюджеті України. Це пояснюється неефективною системою адміністративної відповідальності за порушення законодавчих норм та проблемами їх прогнозування. Однак у даній сфері існує фіскальний потенціал, зокрема мова йде про адміністративні та податкові правопорушення. У сфері адміністративних правопорушень варто мінімальний розмір штрафів за порушення правил дорожнього руху збільшити до 1000 грн., паління в людних місцях – 500 грн, розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях-1000 грн. Такі зміни не матимуть

великого економічного ефекту, проте здатні створити передумови для подальшого культурного розвитку.

Особливою статтею потенційних доходів може слугувати зростання відповідальності за порушення бюджетно-податкового законодавства. На сьогодні адміністративна відповідальність може бути за неперерахування до бюджету податків на доходи фізичних осіб, неповідомлення податковим інспекціям відомостей про доходи громадян. За такі порушення передбачено грошове стягнення від 34 до 51грн. Заходи адміністративного покарання застосовуються: при перевірці контролюючими органами, з урахуванням строків давності, до посадових осіб суб'єкта господарювання[47].

Кримінальна відповідальність діє при несплаті значної суми податків:

1. більше 960 500 грн- грошове стягнення від 17000 до 34000 або конфіскація можливості займатись певною діяльністю до 3 роки
2. більше 2881500-покарання штрафом від 34000 до 51000 з конфіскацією можливості займатись певною діяльністю до 3 років
3. більше 4802500-штраф від 255000 до 425000 з конфіскацією можливості займатись певною діяльністю до 3 років з позбавленням майна[47].

Такі суми штрафів призводять до зростання тіньової економіки, не дають достатнього економічного ефекту, не впливають на податкову дисципліну платника податків. Саме тому варто збільшити їх розмір принаймні в двічі, а за подання неправильно оформленої декларації – штраф збільшити до 10 тис грн., якщо мова йде про навмисне порушення.

В цілому вищезазначені пропозиції можуть створити передумови для зростання обсягів доходів державного бюджету, однак їх доцільно застосовувати саме у післявоєнний період. Напружена ситуація в країні не дає змоги впроваджувати традиційні схеми свідового досвіду без створення напруження у сфері соціально-економічного розвитку країни.

ВИСНОВКИ

В процесі проведеної роботи було поглиблено теоретичні засади формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення. В ході проведеного дослідження було зроблено такі висновки:

1. Охарактеризовано, що доходи бюджету - усі надходження податкового і неподаткового характеру, в т.ч. трансферти та доходи бюджетних установ. Доходну частину бюджету становлять податкові, неподаткові надходження, операції з капіталом та трансферти. Значну частку надходжень до бюджету мобілізовують через податкові надходження, все інше становлять вищезазначені види доходів.

2. З'ясовано, що основою правового регулювання порядку формування дохідної частини державного бюджету є бюджетне законодавство. До нього відносимо:

- Конституцію України;
- Бюджетний Кодекс України;
- Податковий Кодекс України;
- Закон України «Про Державний бюджет»;
- бюджетну декларацію та ін. закони бюджетної сфери.

3. В результаті проведеного аналізу доведено, що податкові надходження відіграють ключову роль у доходній частині Державного бюджету. Основну частку доходів становлять бюджетоутворюючі податки. До них відносимо: ПДВ, акцизний податок, податок на прибуток підприємств, ПДФО, мито тощо.

Зважаючи на таку значну залежність Державного бюджету від конкретної групи податків, варто виділити ознаки, які мають безпосередній вплив на їх обсяги: рівень надходжень податку на додану вартість та акцизних податків залежить від рівня експорно-імпортної діяльності, чим вища активність у даній сфері, тим інтенсивнішими є податкові надходження; на непрямі

податки безпосередній вплив має рівень ділової активності суб'єктів фінансових відносин та споживчий попит. Податок на додану вартість безпосередньо залежить від активності споживання як виробника, так і кінцевого споживача, оскільки він має розгалуджену базу оподаткування в Україні; рівень податку на доходи фізичних осіб залежить від розмірів мінімальної та середньої заробітної плати; надходження податку на прибуток підприємств безпосередньо залежить від рівня ділової активності в реальному секторі економіки країни.

Особливо варто відзначити бюджетоутворюючу роль універсальних та специфічних акцизів, які у сумарному підрахунку перевищують 50% податкових надходжень в структурі бюджету країни.

4. З’ясовано, що неподаткові надходження займають другорядне місце в дохідній частині Державного бюджету. Не зважаючи на це зауважимо, що першу групу неподаткових надходжень становлять доходи від власності та підприємницької діяльності, другу - власні надходження бюджетних установ. Основними статтями доходів бюджетних установ є плата за надані послуги, благодійні внески, гранти, дарунки; третю – ін.. неподаткові надходження; четверту - адміністративні збори та платежі, які у порівнянні з іншими статтями надходжень мають доволі малий потенціал у процесі акумуляції коштів до державного бюджету України. У порівнянні їх сума щороку є не меншою за 8 млрд грн.

Разом з тим визначено основні перепони у збільшенні та зміцненні доходної частини Державного бюджету, а саме: викокий ступінь тінізації економіки; наявна корупційна складова; відсутність довгострокового бюджетного планування; недостатній рівень кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення норм податкового законодавства; недостатньо ефективна система перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів; незавершені процеси бюджетної децентралізації.

Податкова складова відіграє вагому роль у формування бюджетних ресурсів України. Така ситуація притаманна для багатьох розвинених країн світу, проте світовий механізм організації податкових відносин значно відрізняється від вітчизняного, використовуються різні підходи до нормування податкової бази та міри відповідальності за порушення законодавчих норм та правил.

5. Зважаючи на особливості світового досвіду організації бюджетного процесу вважаємо за необхідне впровадити в бюджетний процес України окремі елементи, які суттєво вплинуть на оптимізацію доходної частини державного бюджету та створять умови для зростання ефективності використання бюджетних ресурсів: використання середньострокового плану формування та використання бюджетних ресурсів; створення незалежного органу макро прогнозування та планування перерозподіл бюджетних ресурсів з урахуванням їх потенційної результативності не змінювати високий ступінь централізації перерозподілу бюджетних коштів у зв'язку із військовими діями та наявним сектором тіньової економіки.

Вважаємо, що під час дії воєнного стану зростання прямих податків є непродуктивним, оскільки відбулось зростання споживчих цін на всі групи товарів, включаючи і товари першої необхідності. Однак у післявоєнний період варто внести корективи у напрямку певних груп податків, зокрема: податок на доходи фізичних осіб передати у розпорядження місцевих органів самоврядування оскільки на даний період часу переважна його маса розподіляється саме на місцевому рівні. Це дозволить зменшити розмір міжбюджетних трансфертів (базових дотацій); впровадити у життя майнове оподаткування з урахуванням наступних складових: створення єдиної бази майна, урахування джерел доходів власників майна, зносу об'єкта нерухомості, призначення майна (житлове, комерційне), щомісячні нарахування податку, інформування потенційних платників щодо ймовірності податкових нарахувань; у післявоєнний період варто залишити

без змін податок на прибуток підприємств, особливо мова йде про реальний сектор економіки, у якому формується основна маса вартості ВВП.

На сучасному етапі розвитку Україні військові дії ускладнюють процеси планування та прогнозування у зв'язку із руйнуванням як економічної, так і соціальної інфраструктури. Саме тому варто звернути увагу на пошуки додаткових джерел фінансування в межах бюджетно-податкового поля країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України: Зміни до Закону України від 12.04.2017 // Уряд. кур'єр. № 2011 VIII. (Дата звернення: 07.08.22 р.)

2. Конституція України: Зміни до Закону України від 15.03.2016 // Уряд. кур'єр. №1. рп / 2016. (Дата звернення: 07.08.22 р.)

3. Миськів Г. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2020. 272 с.

4. Бюджетна система України / О.Д. Василик та ін.: навчальний посібник. Київ: ЦНЛ, 2004. 542 с.

5. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. / За заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2004. 864 с.

6. Податковий Кодекс України: Верховна Рада України від 02.12.2010 № 2755-VI // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (Дата звернення: 07.08.22 р.)

7. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підруч. К.: НІОС, 2002. 608 с.

8. Єпіфанов А.О. Бюджет України: монографія: у 2 кн. / А.О. Єпіфанов, І.І. Д'яконова, І.В. Сало. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. 440 с

9. Горин В.П., Булавинець В.М. Теоретичні засади бюджетних трансфертів як інструмента фінансового регулювання суспільного добробуту. Економіка. Фінанси. Право. 2020. №5/1. С.11-17.

10. Тимошенко М. В. Ключова проблематика в сфері планування державного бюджету України в умовах «корона кризи». Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 43–48.

11. Тітенко З., Ворона А. Аналіз податкових надходжень в системі надходжень бюджету України. *Економіка та суспільство*. 2021. №33. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/923/885 (дата звернення 01.10.2022).

12. Зварич О.В. Податкові надходження: методологія прогнозування: монографія. Київ : КНТЕУ, 2013. 444 с.

13. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України-2020».URL: https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik (дата звернення 01.10.2022).

14. Сокирко О. С., Шепиленко В. Ю. Тенденції формування доходів Державного бюджету України. *Бізнесінформ*. 2022. №3. С.87-92 . URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-3_0-pages-87_92.pdf (дата звернення 01.10.2022).

15. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2021 році. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/ (дата звернення 01.10.2022).

16. Тимошенко М. Роль податків у процесі формування та виконання Державного бюджету України. *Ефективна економіка.* 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/66.pdf (дата звернення 02.10.2022).

17. Савіцька С. І. Аналіз податкових надходжень до Державного бюджету України. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка.* 2021. №34. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:84V1qYiFwAMJ:pb.pdatu.edu.ua/article/view/256565/253616&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 01.10.2022).

18. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2021 р. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/ (дата звернення 02.10.2022).

19. Слатвінська М. О. Аналіз фіскальної ефективності та регулюючої функції податку на додану вартість. *Приазовський економічний вісник.* 2018.

№ 1(06). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/29.pdf (дата звернення 02.10.2022).

20. Дубовик О., Касса А. Вектори підвищення фіскальної ефективності ПДВ. *Галицький економічний вісник.* 2019. №5. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/60/756.pdf (дата звернення 03.10.20220).

21. Сус Ю. Ю., Бойко Н.С., Назімова К.С., Залюбовська В.В. Роль податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у формування бюджетних доходів. *Агросвіт.* 2021.№ 23. С. 62-69. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/23_2021/10.pdf (дата звернення 03.10.2022).

22. У 2019 році та січні — квітні 2020 року держбюджет недоотримав понад 66 млрд грн платежів, які контролювалися митницею та податковою — Рахункова палата. URL: https:// rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1038 (дата звернення 03.10.2022).

23. Робота Державної податкової служби в 2019-2020: експертний висновок URL: https:// appu.org.ua/mainnews/robota-derzhavno%D1%97podatkovo%D1%97sluzhbi-v-2019-2020ekspertnij-visnovok/ (дата звернення 03.10.2022).

24. Гнидюк І.В., Уманець Л. В., Гончаренко Т. В. Оцінка податку на доходи фізичних осіб як фіскального показника. *БІЗНЕСІНФОРМ.* 2021.№2. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-2_0-pages-279_285.pdf (дата звернення 03.10.2022).

25. Іванюк В. Податкові преференції при оподаткуванні доходів фізичних осіб: орієнтири удосконалення. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 4. С. 52–66. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2018-52-66.pdf (дата звернення 03.10.2022).

26. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 480 с.

27. Носова Є. Реформування оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Серія «Економіка». 2016. Вип. 1. С. 18–25.

28. Савіцька С. І., Фугело П. М. Аналіз впливу пандемії коронавірусу на надходження до державного бюджету України. *Modern economics.* 2020. №21. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/issue/21-2020/savitska.pdf (дата звернення 04.10.2022).

29. Сідляр В. В., Валігура В. А. Проблеми адміністрування митних платежів через призму фіскальних загроз. *Ефективна економіка.* 2021. №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/102.pdf (дата звернення 04.10.2022).

30. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні. Київ, 2017. URL: http://rpr.org.ua/wpcontent/uploads/2017/09/Instumentariy-uhilyannyavid-splati-podatkiv-2017.pdf (дата звернення 04.10.2022).

31. Титор В., Заяц В., Кекіш І. Організаційно-структурне забезпечення оперативно-розшукової діяльності митних органів. Світ фінансів. 2021. №1(66). С. 249-263.

32. Сироветник О.С. Неподаткові надходження в системі доходів Державного бюджету України. *Бізнес Інформ.* 2019. №9. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-9_0-pages-239_244.pdf (дата звернення: 04.10.2022).

33. Західна О. Р., Круглякова В.В., Бундз Н. Б. Податкові та неподаткові надходження у системі доходів державного бюджету України. *Молодий вчений.* 2021. №12. С. 261-266. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2507/2493 (дата звернення 04.10.2022).

34. Шепиленко В. Ю. Економічні наслідки російської агресії. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану : колективна монографія : у 4 т. / заг. ред. : Стефанчук Р. О., Мищак І. М., Савченко Л. А.; Інститут законодавства Верховної Ради України. К. : Вид-во «Людмила», 2022. С. 95-109.

35. Військові ОВДП. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (дата звернення 08.10.2022).

36. Обсяг вкладень громадян та представників бізнесу України у військові облігації становить майже 5 млрд грн – депозитарій НБУ. https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyag-vkladen-gromadyan-ta-predstavnikiv-biznesu-ukrayini-u-viyskovi-obligatsiyi-stanovit-mayje-5-mlrd-grn--depozitariy-nbu (дата звернення 08.10.2022).

37. Виплати уряду за погашеннями ОВДП із початку повномасштабної війни на 54,1 млрд грн перевищують запозичення від продажу відповідних цінних паперів на аукціонах. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/viplati-uryadu-za-pogashennyami-ovdp-iz-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-na-541-mlrd-grn-perevischuyut-zapozichennya-vid-prodaju-vidpovidnih-tsinnih-paperiv-na-auktsionah--depozitariy-nbu (дата звернення 09.10.2022).

38. НБУ здійснив викуп військових ОВДП на 70 млрд грн та наголошує на необхідності активізації ринкових боргових залучень. . Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-zdiysniv-vikup-viyskovih-ovdp-na-70-mlrd-grn-ta-nagoloshuye-na-neobhidnosti-aktivizatsiyi-rinkovih-borgovih-zaluchen (дата звернення 09.10.2022).

39. Ткачик Ф. П. Архітектоніка міжбюджетних трансфертів та їх вплив на фінансову самостійність регіонів. *Економіка та держава.* 2021. №8. С.85-90. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2021/16.pdf (дата звернення 09.10.2022).

40. Прогнозна оцінка та аналіз основних параметрів виконання місцевих бюджетів у 2023 році. Офіційний ресурс пресцентру ініціативи «Децентралізація». URL: https://decentralization.gov.ua/news/15475 (дата звернення 09.10.2022).

41. Савастєєва О.М. Фінансові системи зарубіжних країн : навчальний посібник. / Савастєєва О.М. К.: ФОП Гуляєва В. М., 2019. – 177 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/26036/1/Posibnik_Savasteeva.pdf (дата звернення 09.10.2022).

42. Юшко С. В. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 90с.URL: http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19819/1/2017-%D0%AE%D1%88%D0%BA%D0%BE_%D0%A1._%D0%92.PDF (дата звернення 10.10.2022)

43. Горник В. Г., Шпачук В. В. Шляхи впровадження середньострокового бюджетного планування як механізму узгодження соціально-економічної та бюджетної політик. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління.*2020. №1. С. 24-30. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/7.pdf (дата звернення 10.10.2022).

44. Першко Л. О., Козлов В. Г. Проблеми формування податкової політики в Україні // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції» (м. Харків, 15 травня 2020 р.). Харків : ХНТУСГ, 2020. С. 170–173. URL: http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/13662/1/60.pdf (дата звернення 10.10.2022).

45. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку фіскальної політики України. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2021. №5. С. 348-

354. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-5_0-pages-348_354.pdf (дата звернення 10.10.2022).

46. Комарова І.В. Акцизне оподаткування в Україні у контексті Європейських тенденцій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* 2017. № 1(37). С. 73-78. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/17_14.pdf (дата звернення 11.10.2022).

47. Податковий кодекс України №2755-VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 12.10.2022).

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня групи ФМУПЗ-21-1

Овсяннікова Тімура Олександровича

на тему: «Формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення»

Актуальність теми обумовлена необхідністю розробки нових механізмів формування доходної частини бюджету, які відповідатимуть поточним потреба країни та будуть функціональними у реаліях сьогодення.

У першому розділі роботи автор розкриває сутність і роль доходів державного бюджету, а також наводить класифікацію доходів державного бюджету відповідно до чинного законодавства. Крім того, студент розкриває особливості правового регулювання порядку формування дохідної частини Державного бюджету України.

У другому розділі роботи аналіз динаміки податкових та неподаткових надходжень до Державного бюджету. Період аналізу охоплює 2016-2021 рр., проте аналіз зводиться лише до порівняння абсолютних величин надходжень, їх часток у загальних доходах Державного бюджету та у ВВП.

У третьому розділі роботи проаналізовано зарубіжний досвід формування доходів Державного бюджету, аналіз є поверховим, без чітких пропозицій з належним кількісним обґрунтуванням.

У цілому робота тема роботи розкрита, враховуючи низький рівень аналізу та слабке обґрунтування пропозицій, робота рекомендується до захисту з оцінкою «добре». Бали наукового керівника – 35.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)
Паєнтко Т.В., д.е.н., професор

Паєнтко (підпис)

20.01.2023 (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти

Овсяннікова Т.О.

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «23» січня 2023 № 9 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри публічних фінансів Тетяна КОЛЯДА

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

ОвсянніковаТімура Олександровича

на тему: **«Формування доходної частини державного бюджету України та напрямки його удосконалення»**

Актуальність роботи обумовлена необхідністю реформування системи формування доходів Державного бюджету, що потребує проведення глибокого аналізу поточних проблем та вивчення зарубіжного досвіду.

Наукова новизнавідсутня.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалуАналіз проведено поверхово, без використання статистичних методів, що не дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними явищами. Табличні та графічні матеріали представлені коректно. Представлений табличний і графічний матеріал свідчить про вміння здобувача систематизувати опрацьований матеріал.

Обґрунтованість пропозицій і висновків, та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України

Висновки і пропозиції кількісно недостатньо обґрунтовані, всі пропозиції мають описовий характер.

Наявність недоліків

Поверховість проведеного аналізу, недостатня якість опрацьованого теоретичного матеріалу, слабке обґрунтування пропозицій

Загальний висновок і оцінка робота

Тема кваліфікаційної роботи розкрита. Робота рекомендується до захисту з оцінкою «задовільно».

Рецензент:
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Національного університету харчових технологій Лада ШІРІНЯН

«25» січня 2023 р.

Відділ кадрів

Підпис(и) Л. Ширінян

затверджую

Нач. відділу кадрів НУХТ

«26» січня 2023 р.